

PROTOCOL LOCAL

per l'abordatge integral de la violència
envers les dones

Xarxa Municipal d'Atenció a les Dones en situació de violència masclista

Ajuntament
de Santa Coloma
de Gramenet

índex

01. Introducció

1.1 Procés d'elaboració i finalitat del protocol

1.2 Objectius del protocol

1.3 La xarxa local d'atenció a les dones davant la violència masclista i la comissió tècnica

02. Marc conceptual de la violència vers les dones

2.1 Definició i tipus de violència

2.2 Comprensió del fenomen

03. Marc legal en relació a la violència vers les dones

3.1 Àmbit internacional

3.2 Àmbit europeu

3.3 Àmbit estatal

3.4 Àmbit autonòmic i local

04. Model d'intervenció

4.1 Principis orientadors de les intervencions dels poders públics

4.2 Treball en xarxa

4.3 Abordatge integral

05. Circuit local d'intervenció

06. Prevenció

07. Detecció

7.1 Indicadors de detecció

7.2 Recomanacions per a una detecció precoç

08. Atenció i recuperació

8.1 Àmbit social

8.2 Serveis socials bàsics

8.3 Àmbit sanitari

8.4 Àmbit de seguretat

8.5 Àmbit judicial

09. Recursos del municipi

10. Annexos

10.1 Professionals que han participat en l'elaboració del protocol

10.2 Bibliografia

10.3 Glossari

10.4 Fitxa de derivació

10.5 Protocols de l'àmbit sanitari

10.6 Mapa de recursos

Presentació

La violència de gènere atempta greument contra els drets humans de les dones i, en conseqüència, és una xacra i una gran barrera que impedeix que les dones visquin en igualtat d'oportunitats i assoleixin la ciutadania plena i en llibertat.

Santa Coloma de Gramenet és una ciutat amb una llarga trajectòria de compromís i lluita contra la violència masclista. Hem treballat per aquest objectiu tot desplegant serveis i recursos d'intervenció, atenció i suport a les dones en situacions de violència. I ho hem fet, també, juntament amb el món associatiu local, mitjançant una tasca que ha estat fructífera. Des de l'any 2000, tenim un protocol d'intervenció conjunta entre diferents institucions i serveis de la ciutat, els quals estan implicats en aquesta lluita.

El protocol ha de ser una eina útil i actualitzada per donar resposta a les necessitats de les dones que pateixen violència masclista. Amb el pas del temps, des de l'elaboració del primer protocol, han canviat la conceptualització, la legislació, els agents que hi intervenen i el mapa de recursos. Per aquest motiu i amb l'objectiu de millorar la qualitat de la

resposta davant d'aquesta violència, vam iniciar, fa una mica més d'un any, un procés de revisió i ampliació d'aquest protocol.

El protocol que ara presentem és fruit d'un treball intens, coordinat pel Departament de Polítiques d'Igualtat de Gènere de l'Ajuntament i dirigit per una comissió de treball integrada per Serveis Socials, Serveis d'Atenció Primària de Salut, Hospital de l'Esperit Sant, Hospital Germans Trias i Pujol, Policia Municipal i Mossos d'Esquadra, i Serveis de Justícia. El document recull totes les experiències i les aportacions dins del marc de la Llei 5/2008, de 24 d'abril, sobre el dret de les dones a eradicar la violència masclista.

Volem que aquesta nova edició del protocol esdevingui una eina actualitzada de referència pel conjunt de professionals, orientada a donar una resposta ràpida i eficaç en l'atenció i protecció de les dones que pateixen violència masclista a la nostra ciutat i, per tant, que contribueixi a garantir els seus drets fonamentals.

Núria Parlon Gil

Alcaldeessa de Santa Coloma de Gramenet

01.

Introducció

1.1. Procés d'elaboració i finalitat del protocol

Aquest document és el resultat de l'esforç conjunt i d'un procés de treball en xarxa elaborat pels diferents serveis de la ciutat que treballen amb dones que estan o han estat en situació violència masclista¹ a la ciutat.

En primer lloc, cal dir que aquest document dona continuïtat al *Protocol d'actuació en els casos de violència contra les dones* (novembre, 2000), elaborat ja per una comissió interadministrativa a la ciutat de Santa Coloma de Gramenet; en aquest nou protocol s'adequa el contingut a la legislació vigent i s'hi incorporen nous serveis i agents que en aquell moment no existien a la ciutat.

Per tal d'avançar en la coordinació i el treball conjunt en relació a les situacions de violència contra les dones, es constitueix la **Xarxa Municipal d'Atenció a les Dones en Situació de Violència Masclista**, de la qual, la Comissió Tècnica n'és l'òrgan operatiu.

La Comissió Tècnica està constituïda per totes les agències i/o serveis que intervenen o poden intervenir en l'abordatge integral de la violència masclista. Per dissenyar aquest nou protocol es va partir de l'elaboració d'un treball previ de diagnosi que inclou l'avaluació dels aspectes claus de la realitat de la violència vers les dones a la ciutat de Santa Coloma de Gramenet, i també de l'impacte de l'aplicació del protocol anterior. Aquesta diagnosi ha permès millorar el coneixement tant de la situació a Santa Coloma de Gramenet com dels serveis i institucions implicades, a la vegada reforçar la sensibilització dels seus components i l'establiment de vincles de relació que possibilitin un veritable treball en xarxa, ja que tal com apunta J. Barudy (2002), la xarxa permet als i les professionals "repartir el pes", protegir-se, donar-se suport mútuament i donar-ne.

Així, per mitjà de la col·laboració mútua entre professionals dels diferents serveis i institucions, s'obté aquest document tècnic que dona una resposta unificada, coordinada i adequada a les diferents situacions que poden sorgir en l'abordatge de la violència masclista. Es tracta d'una eina de treball, que pretén millorar la qualitat de la resposta

¹ Parlem de dones que pateixen o han patit, o que estan o han estat en situació de violència masclista, defugint de la perspectiva de victimització i tenint en compte que es tracta d'una problemàtica social i no individual. L'experiència del treball amb dones ens confirma que ens trobem davant de dones lluitadores, valentes i supervivents. Tot i això, i per raons pràctiques, en ocasions utilitzem el terme víctima per simplificar les dimensions del text.

dels serveis públics davant les situacions de violència, evitar les duplicitats inoperants i la conseqüent victimització secundària² de les dones.

D'acord amb el que indica la Llei catalana³, **aquest protocol té com a finalitat** posar en marxa una “intervenció coordinada contra la violència masclista incloent-hi un conjunt de mesures i mecanismes de suport, coordinació i cooperació destinats a les institucions públiques i altres agents implicats, que defineixin les formalitats i la successió d’actes que s’han de seguir per a executar-los correctament”, per tal de garantir la prevenció, l’atenció eficaç i personalitzada i la recuperació de les dones que es troben en risc o en una situació de violència masclista.

Tal com suggereix el protocol marc de la Generalitat de Catalunya⁴, el tractament de la violència contra les dones ha de partir dels criteris següents:

- Perspectiva estructural i integral
- Transversalitat, coordinació i cooperació institucional
- Participació i coresponsabilitat de totes les agències implicades
- Accessibilitat i proximitat en les intervencions, tenint en compte la diversitat de col·lectius femenins que hi ha a la ciutat
- Qualitat de la resposta i coneixement de la realitat, per tal de planificar polítiques públiques que tinguin un veritable impacte amb relació a la problemàtica

És important remarcar que aquest és un **instrument actiu** que estableix les bases a partir de les quals es defineix un model d’intervenció que serà el marc de referència tècnic i metodològic que possibiliti, a la vegada, la coordinació tant interna, entre els diferents serveis municipals, com externa, amb les altres institucions implicades en l’abordatge de la violència masclista a la nostra ciutat. El treball de la Comissió Tècnica ha permès establir uns criteris mínims d’actuació per tal d’assegurar la celeritat i la qualitat de les intervencions, i també el flux d’informació necessari entre els i les professionals dels serveis que hi intervenen i, finalment, la delimitació de les responsabilitats de cadascun dels

² La victimització secundària o revictimització és el maltractament addicional exercit contra les dones que es troben en situació de violència masclista com a conseqüència, directa o indirecta, dels déficits –quantitatius i qualitatius– de les intervencions dutes a terme pels organismes responsables, i també per les actuacions desencertades provinents d’altres agents implicats.

³ Llei 5/2008, de 24 d’abril, del dret a eradicar la violència masclista, art.85.

⁴ Protocol Marc per a una intervenció coordinada contra la violència masclista, Institut Català de les Dones. Generalitat de Catalunya, 2009.

serveis implicats. Però, cal insistir-hi, es tracta d'un document viu, obert a incorporar-hi millores o noves necessitats que puguin anar sorgint en relació a un fenomen tan complex com és la violència masclista; per la qual cosa l'avaluació periòdica serà essencial per garantir-ne l'actualització.

Aquest protocol recull el marc conceptual i legal sobre la violència envers les dones, el model d'intervenció, amb algunes orientacions i recomanacions per als i les professionals, i els diferents aspectes que cal tractar: des de la sensibilització i prevenció de la situació, fins a la recuperació de les dones afectades. El document presenta també la representació gràfica del circuit local d'intervenció, i també els protocols que descriuen les actuacions dels serveis que conformen els diferents àmbits professionals. Finalment, s'hi han inclòs alguns instruments o eines de treball adreçats a millorar l'eficàcia dels serveis i del circuit d'actuació.

1.2. Objectius del protocol

L'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet es proposa l'elaboració del Protocol per l'abordatge integral de la violència contra les dones amb els objectius següents:

Dotar la ciutat de Santa Coloma de Gramenet d'un instrument que permeti oferir a les dones en situació de violència, o en risc de trobar-s'hi, una atenció integral, adient i àgil; i també desenvolupar accions de prevenció d'aquestes situacions.

- Definir les bases, les pautes d'actuació, els mecanismes i els circuits tècnics per a la prevenció, la detecció i la recuperació de les dones que viuen en situació de violència masclista o risc de viure'n.
- Unificar els criteris de les institucions i els àmbits implicats en l'atenció a les dones per tal d'actuar d'una manera conjunta i coordinada, respectant en tot moment les decisions de la dona i la seva autonomia.

1.3 La xarxa local d'atenció a les dones davant la violència masclista i la Comissió Tècnica

A fi de garantir l'adequada implementació d'aquest protocol, com a instrument bàsic que garanteix el funcionament de la xarxa municipal, i assegurar-ne la avaluació, es consolida la Comissió Tècnica com a òrgan tècnic responsable de dinamització de la xarxa i de seguiment del funcionament del protocol, i també d'impulsar les millores necessàries perquè s'adaptin, xarxa i protocol, a les necessitats i a la realitat canviant del municipi.

Les principals funcions de la Comissió Tècnica són:

- **Ser el nucli impulsor i organitzatiu de la xarxa** mantenint la voluntat de cooperació interdepartamental i interinstitucional.
- **Vetllar pel compliment dels objectius del protocol**, avaluar-ne l'aplicació i promoure les millores i les actualitzacions que es derivin de l'avaluació.
- **Difondre i aplicar el protocol**, tant entre els i les professionals dels serveis implicats, com entre altres agents clau de la comunitat i a tota la ciutadania.
- **Consensuar i aplicar les estratègies i els instruments** que contribueixin a fer més efectiu el tractament integral de la violència masclista.

En aquest sentit, i per tal d'assumir aquestes funcions, la Comissió Tècnica durà a terme les intervencions següents:

- **Mantenir espais de coordinació periòdics**, tenint en compte els recursos disponibles i el diferent grau d'implicació de serveis i institucions en el tractament de les situacions de violència masclista.
- **Complir els acords presos** en el marc de la Comissió i contribuir activament a millorar el protocol.
- **Compartir la informació necessària**, i prèviament acordada, que permeti evitar la victimització secundària de les dones, avaluar el treball dut a terme a la xarxa en aplicació del protocol, i conèixer la dimensió real de la situació al municipi.

- **Promoure la utilització dels formularis de derivació** consensuats amb aquesta finalitat, a fi de simplificar la transmissió de la informació entre professionals.
- **Adquirir la formació específica necessària i promoure la capacitat** dels professionals dels equips per garantir l'òptima aplicació del protocol.
- **Desenvolupar, en funció de les necessitats detectades, els plans i/o els circuits d'atenció específics** que complementin aquest protocol. En aquest sentit, algunes de les línies que la Comissió treballarà són:
 - Protocols relatius a altres manifestacions de violència masclista, diferents a la violència en l'àmbit de la parella
 - Atenció a les necessitats específiques de dones que es troben en situacions d'especial vulnerabilitat
 - Pla de prevenció de la violència masclista de ciutat

La Comissió Tècnica es reunirà, com a mínim, quatre vegades l'any, en una reunió plenària destinada a l'avaluació de la xarxa i de l'aplicació del protocol i tres reunions de seguiment. A les reunions assistirà, almenys, una persona representant de cadascun dels serveis i institucions de la xarxa, tot i que en funció de les temàtiques que s'hi tractaran, i per tal que el treball sigui operatiu, no serà sempre necessària la participació de tots els serveis.

La Comissió Tècnica està coordinada pel Departament de Polítiques d'Igualtat, que es responsabilitza de gestionar les convocatòries, donar suport als diferents serveis i, en general, vetllar pel bon funcionament de la Comissió.

02.

**Marc conceptual
de la violència vers
les dones**

2.1. Definició i tipus de violència

La lluita contra la violència vers les dones és un tema rellevant a Europa i a la resta del món, i és especialment significativa a Espanya. En la visibilització d'aquesta lluita s'ha de reconèixer el paper que hi han tingut els moviments feministes des de mitjans dels anys setanta.

Actualment, a Espanya, la violència de gènere es considera com un problema públic de primer ordre, identificat en el marc dels drets humans, que involucra tota la societat i, d'una manera especial, l'Estat. Aquesta representació de la violència cap a les dones com un problema públic és, però, relativament recent i ha viscut una important transformació.

Fins que el fenomen emergeix com a problemàtica pública, els actes de violència contra les dones són considerats "crims passionals" o mesures correctores per evitar que les dones s'allunyin del paper que tenen socialment assignat. El fet que aquesta violència s'exercís a l'espai privat, a l'espai domèstic, va comportar que es parlés de **violència domèstica**. De vegades, en el terme domèstic s'han englobat totes les formes de violència que es poden produir entre els membres d'una família, cosa que ha fet que s'utilitzés indistintament el terme de **violència familiar**.

L'any 1995, en el marc de la IV Conferència Mundial de les Dones de Nacions Unides, es consensua una definició: *la violència contra les dones és qualsevol acte de violència basat en el gènere que té com a resultat, o és probable que tingui com a resultat, uns danys o patiments físics, sexuals o psicològics per a les dones, incloent-hi les amenaces d'aquests actes, la coacció o la privació de la seva llibertat, tant si es produeix en la vida pública com en la privada*.

Aquest plantejament incorpora la dimensió de gènere i es parla, doncs, de **violència de gènere o violència masclista** per posar l'accent en el caràcter estructural d'aquest fenomen i en la construcció social i cultural dels trets atribuïts als homes i a les dones, que atorga a les diferències sexuals uns continguts basats en la desigualtat de poder entre homes i dones (Sau, 2000). Aquest és l'enfocament del qual parteix la Llei 5/2008, de 24

d'abril, sobre el *dret de les dones a eradicar la violència masclista* que considera que aquesta violència és una greu vulneració dels drets humans i un impediment perquè les dones puguin assolir la plena ciutadania, l'autonomia i la llibertat.

La Llei utilitza l'expressió **violència masclista** perquè el masclisme és el concepte que, d'una manera més general, defineix les conductes de domini, control i abús de poder dels homes sobre les dones i que, alhora, ha imposat un model de masculinitat que encara és valorat per una part de la societat com a superior. La violència contra les dones és l'expressió més greu i devastadora d'aquesta cultura, que no només destrueix vides, sinó que impedeix el desenvolupament dels drets, la igualtat d'oportunitats i les llibertats de les dones.

Per tal de dotar de coherència aquest document i unificar criteris quant als conceptes que treballem, farem servir sempre que sigui possible la terminologia descrita a la Llei.

Violència masclista és la violència que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloses les amenaces, les intimidacions i les coaccions, tingui com a resultat un dany o un patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l'àmbit públic com en el privat.

Formes de violència masclista (Article 4)

- Violència física: comprèn qualsevol acte o omissió de força contra el cos d'una dona, amb el resultat o el risc de produir-li una lesió física o un dany.
- Violència psicològica: comprèn tota conducta o omissió intencional que produeixi en una dona una desvaloració o un patiment, per mitjà d'amenaques, d'humiliació, de vexacions, d'exigència d'obediència o submissió, de coerció verbal, d'insults, d'aïllament o qualsevol altra limitació del seu àmbit de llibertat.
- Violència sexual i abusos sexuals: comprèn qualsevol acte de naturalesa sexual no consentit per les dones, incloent-hi l'exhibició, l'observació i la imposició, per mitjà de violència, d'intimidació, de prevalença o de manipulació emocional, de relacions

sexuals, amb independència que la persona agressora pugui tenir amb la dona o la menor una relació conjugal, de parella, afectiva o de parentiu.

- **Violència econòmica:** consisteix en la privació intencionada i no justificada de recursos per al benestar físic o psicològic d'una dona i, si escau, de llurs filles o fills, i la limitació en la disposició dels recursos propis o compartits en l'àmbit familiar o de parella.

Àmbits de la violència masclista (Article 5)

Violència en l'àmbit de la parella: consisteix en la violència física, psicològica, sexual o econòmica exercida contra una dona i perpetrada per l'home que n'és, o n'ha estat, el cònjuge o per la persona que té, o ha tingut, relacions similars d'afectivitat.

Violència en l'àmbit familiar: consisteix en la violència física, sexual, psicològica o econòmica exercida contra les dones i les menors d'edat en el si de la família i perpetrada per membres de la mateixa família, en el marc de les relacions afectives i dels lligams de l'entorn familiar. No s'hi inclou la violència exercida en l'àmbit de la parella, definida en l'apartat primer.

Violència en l'àmbit laboral: consisteix en la violència física, sexual o psicològica que es pot produir al centre de treball i durant la jornada laboral, o fora del centre de treball i de l'horari laboral si té relació amb la feina, i que pot presentar dues tipologies:

- a) Assetjament per raó de sexe: el constitueix un comportament no desitjat relacionat amb el sexe d'una persona en ocasió de l'accés al treball remunerat, la promoció al lloc de treball, l'ocupació o la formació, que tingui com a propòsit o produeixi l'efecte d'atemptar contra la dignitat de les dones i de crear-los un entorn intimidatori, hostil, degradant, humiliant o ofensiu.
- b) Assetjament sexual: el constitueix qualsevol comportament verbal, no verbal o físic no desitjat d'índole sexual que tingui com a objectiu o produeixi l'efecte d'atemptar contra la dignitat d'una dona o de crear-li un entorn intimidatori, hostil, degradant, humiliant, ofensiu o molest.

Violència en l'àmbit social o comunitari, que comprèn les manifestacions següents:

- a) Agressions sexuals: consisteixen en l'ús de la violència física i sexual exercida contra les dones i les menors d'edat que està determinada per a l'ús premeditat del sexe com a arma per demostrar poder i abusar-ne.
- b) Assetjament sexual.
- c) Tràfic i explotació sexual de dones i nenes.
- d) Mutilació genital femenina o risc de patir-la: incloent-hi qualsevol procediment que impliqui o pugui implicar una eliminació total o parcial dels genitals femenins o hi produeixi lesions, encara que hi hagi consentiment exprés o tàcit de la dona.
- e) Matrimonis forçats.
- f) Violència derivada de conflictes armats: incloent-hi totes les formes de violència contra les dones que es produeixen en aquestes situacions, com ara l'assassinat, la violació, l'esclavatge sexual, l'embaràs forçat, l'avortament forçat, l'esterilització forçada, la infecció intencionada de malalties, la tortura o els abusos sexuals.
- g) Violència contra els drets sexuals i reproductius de les dones, com ara el avortaments selectius i les esterilitzacions forçades.

També es tenen en compte qualssevol altres formes anàlogues que lesionin o siguin susceptibles de lesionar la dignitat, la integritat o la llibertat de les dones.

Aquest protocol se centra en la violència de parella. La Comissió es compromet a continuar treballant per anar incorporant les especificitats relatives a altres formes i àmbits de violència contra les dones.

2.2 Comprensió del fenomen

Per poder dissenyar estratègies d'intervenció adequades és imprescindible comprendre les causes subjacents a aquesta violència. Sovint hi ha la tendència a confondre els factors de risc amb les causes de la violència. L'alcoholisme, les addiccions o la pobresa són alguns d'aquests factors que actuen com a mites o creences i que tenen la funció de minimitzar el fenomen i de fer-lo invisible com a problema social però, en cap cas, en són la causa.

Cal, doncs, defugir aquestes formes simplificadores d'explicar el fenomen a partir de la recerca d'un factor causal, i obrir la mirada al ventall de determinants entrelaçats que trobem a la base d'aquestes situacions i són l'arrel profunda del problema. Per això, considerem més oportú adoptar una perspectiva multidimensional i circular, com la que proposa el **model ecològic**⁵, que postula que la realitat familiar, la realitat social i la cultural poden entendre's organitzades com un tot, com un sistema compost per diferents subsistemes que s'articulen entre si d'una manera dinàmica.

Cal, doncs, pensar accions dirigides a incidir en aquests diferents nivells, com per exemple:

- Desvetllar els mites i els estereotips culturals que serveixen de base a la violència
- Conscienciar la comunitat que la violència masclista és un problema social
- Fomentar models alternatius de funcionament familiar, més democràtics i menys autoritaris

Així mateix, per comprendre com aquesta violència s'instal·la **en la relació de parella**, i entendre els comportaments de les persones implicades, cal tenir molt present la idea de **procés**. El model que millor reflecteix les fases d'aquest procés violent és el del **Cicle de la violència**⁶.

⁵ U. Bronfenbrenner (1994), J. Corsi (1995), G. Ferreira (1995 i 1999).

⁶ Teoria del Cicle de la Violència formulada per Leonor Walker, a "The Battered Women", 1979.

- FASE D'ACUMULACIÓ DE TENSIÓ: escalada gradual de tensió en què la irritabilitat de l'home, manifestada amb crítiques, crits o insults, va en augment sense motiu comprensible i aparent per a la dona. És probable que qualsevol intent de control d'agents externs fracassi.
- FASE D'EXPLOSIÓ VIOLENTA: descàrrega incontrolada de les tensions acumulades (atacs físics, atacs, sexuals, amenaces, etc.) que fan que es produeixi un incident agut d'agressió.
- FASE DE "LLUNA DE MEL": desapareixen la violència i la tensió. L'agressor utilitza la manipulació afectiva perquè la dona no l'abandoni, argumenta un penediment amb promeses de canvi, regals, etc., que pot semblar sincer. La dona confia en les seves promeses.

Dins d'aquest procés es produeixen tres emocions bàsiques que mantenen el cicle de la violència en moviment i dificulten el trencament d'una relació violenta⁷:

- AMOR per la seva parella; la relació passa per bons moments i no tot és dolent
- ESPERANÇA que tot canviarà, atès que a l'inici de la relació no va ser així de violent
- POR que la matin, a ella, o a la seva família

Reconèixer i respectar aquest procés és fonamental per evitar la revictimització de les dones per part dels i les professionals.

Així mateix, diferents estudis han evidenciat que aquesta violència cap a les dones per part de les seves parelles o exparelles presenta alguns trets característics que cal també tenir en compte:

- Els episodis de violència tenen un inici primerenc; comencen amb la convivència, durant l'embaràs o amb el naixement dels fills/filles.
- La cronicitat de la violència; sovint les dones demanen ajut després d'una llarga evolució de les agressions. L'assiduitat de les agressions fa que es converteixin en un patró de relació difícil de trencar.

- Les estratègies de les dones enfront aquesta violència pretenen evitar les agressions, i moltes de les accions que duen a terme (denúncia, fugida, petició d'ajut...) tenen com a objectiu, en molts casos, canviar la conducta de l'agressor, que és, en realitat, un objectiu inabastable per a les dones.
- Les repercussions de la violència en les dones afectades impliquen un ampli ventall de manifestacions en el pla psíquic, com la indefensió apresada i la síndrome d'estrès posttraumàtic, caracteritzats per trastorns d'ansietat, depressió, disminució de l'autoestima, passivitat, disminució de la capacitat de control sobre les seves vides, o reexperimentació dels successos traumàtics, associats a sentiments de culpa i vergonya. Quant a la salut física, els efectes de la violència es presenten d'una manera molt variable, des de les contusions a les lesions cròniques, fins arribar a l'assassinat. També cal considerar les conseqüències sobre la salut de les filles i fills que presencien les agressions cap a la mare i/o que també són agredides/ts.

03.

**Marc legal en relació
a la violència vers
les dones**

3.1 Àmbit internacional

La **Conferència Mundial de Drets Humans** celebrada a Viena l'any 1993 va suposar un reconeixement dels drets de les dones com a drets humans i establí la base mínima d'igualtat entre homes i dones. Aquell mateix any es va aprovar a l'ONU la **Declaració sobre la eliminació de la violència contra la dona**, en la qual s'afirma que la violència vers les dones és un problema universal de la societat i significa un atemptat contra els drets fonamentals. Els articles 1 i 2 de la Declaració defineixen la violència vers les dones com: *qualsevol acte de violència basat en el gènere que tingui o pugui tenir com a conseqüència dany físic, sexual, psicològic o patiment per a la dona, incloent-hi amenaces, coacció o privació arbitrària de la llibertat, tant si es produeixen en l'àmbit públic com privat.*

Altres conferències mundials convocades per les Nacions Unides han servit per atorgar al problema de la violència contra les dones un lloc preeminent en el debat polític i social de la comunitat internacional: Mèxic 1975, Copenhaguen 1980, Nairobi 1985, Beijing 1995 i Nova York 2000. La **IV Conferència de Dones celebrada a Beijing** significà un punt d'inflexió clau per determinar el tractament que s'havia de portar a terme per fer front a la violència vers les dones; és la primera vegada que s'afirma que aquest tractament s'ha d'integrar en polítiques de conjunt i que requereix solucions integrals.

3.2 Àmbit europeu

El 1986, al Parlament Europeu, es planteja per primera vegada el problema de la violència contra les dones, mitjançant la Resolució sobre agressions a la dona.

El 1994, el Parlament Europeu adopta la Resolució sobre violacions de les llibertats i drets fonamental de les dones.

El 1997, s'impulsa la Iniciativa Daphne per donar suport als països perquè desenvolupin programes d'acció comunitària adreçats a promoure mesures preventives per combatre la violència sobre les dones, els menors i els adolescents.

3.3 Àmbit estatal

Les referències a la promoció de la igualtat de drets entre homes i dones no apareixen fins l'aprovació de la Constitució Espanyola de 1978.

En l'àmbit del dret penal, fins al Codi penal (CP) de 1983, la relació conjugal en els maltractaments d'un home cap una dona es considerava un factor atenuant; és en el Codi penal de 1989 quan apareix, per primer cop, el delictes de violència domèstica habitual. A partir d'aleshores, i fins avui, la redacció de la tipificació dels delictes i les penes ha experimentat diverses reformes, incloent-hi la prohibició d'aproximar-se a la víctima, el reconeixement de la violència psicològica i els supòsits en què hagi finalitzat el vincle matrimonial o la situació de convivència. A partir d'aquestes reformes comencen a desencadenar-se una sèrie d'accions polítiques i propostes legislatives que permetran conèixer una nova pràctica jurídica en matèria de violència vers les dones.

El 2002 s'aprova, en el marc del Pacte d'Estat per a la Reforma de la Justícia, la **Carta de drets dels ciutadans davant la justícia**, que reconeix el dret de la ciutadania a ser defensats d'una manera immediata i efectiva pels jutjats i tribunals, amb una especial menció als casos de violència física o psicològica en l'àmbit familiar.

El 2003 es produeix una important reforma amb la Llei 27/2003, de 31 de juliol, reguladora de l'ordre de protecció de les víctimes de la violència domèstica que atorga a la víctima l'estatut integral de protecció que pot fer valer davant l'Administració. Aquesta protecció es porta a terme per mitjà d'un procediment àgil i senzill, davant del tribunal d'instrucció, que habilita el jutge a determinar una sèrie de mesures de naturalesa civil i penal.

3.3.1 Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, sobre mesures de protecció integral contra la violència de gènere

Aquesta llei suposa una fita sense precedents en el nostre ordenament jurídic. Implica el reconeixement legal de la violència de gènere com un problema social de gran rellevància i fa palès el compromís dels poders públics a intervenir d'una manera coordinada per

salvaguardar els drets de les dones que en són víctimes. La Llei estableix que totes les dones víctimes de violència de gènere han de rebre **informació, assessorament i atenció integral** adequada a la seva situació personal; s'hi inclou, també, l'atenció als i les menors, la pàtria potestat, o la guarda i custòdia dels quals, la té dona agredida.

La Llei estableix que el subjecte passiu és la dona però, estableix la necessitat que es mantingui, o s'hagi mantingut, matrimoni o relació d'anàloga d'afectivitat, encara que sense convivència. L'ordre de protecció implica el reconeixement de la condició de víctima de violència de gènere a tots els efectes i permet a la dona gaudir de drets econòmics, laborals i de prestacions de la Seguretat Social previstos en aquesta llei.

- **Drets laborals i prestacions de la Seguretat Social.** Dret a la reducció o canvi de jornada, dret a la mobilitat geogràfica, excedència amb reserva de lloc de treball i extinció del contracte laboral sense preavís i per decisió de la treballadora, amb subsidi d'atur. Les treballadores pel seu compte que cessin en la seva activitat per maltractament quedaran dispensades de cotitzar a la Seguretat Social durant sis mesos. Prioritat en els programes de formació ocupacional i inserció laboral, i bonificació de quotes de la Seguretat Social.
- **Drets econòmics.** Ajut econòmic de pagament únic quan existeixin dificultats raonades per a la inserció laboral. L'ORDRE ASC/342/2008⁸, de 30 de juny, regula el procediment aplicable a la sol·licitud i concessió d'aquest ajut de pagament únic establert a l'article 27 d'aquesta llei orgànica. A banda, tenen accés a les altres prestacions econòmiques com la renda activa d'inserció i la renda mínima d'inserció. A més, accés prioritari a l'habitatge protegit i residències públiques per a gent gran.

La Llei també estableix el **dret de defensa i representació gratuïta d'advocat i procurador** en tots els procediments judicials i administratius que tinguin causa directa o indirecta en la violència de gènere, a les dones que acreditin insuficiència de recursos.

Amb la Llei integral es crea la **Delegació especial del Govern contra la violència sobre la dona**, encarregada de formular les polítiques públiques en relació a la violència de gènere, i també **l'Observatori estatal de violència sobre la dona** al qual correspon

i execució de les mesures judicials que adoptin els jutjats de violència sobre la dona, que es creen també a partir d'aquesta Llei⁹.

3.3.2 Marc normatiu en relació a les dones immigrades víctimes de violència de gènere

Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social (art. 31 bis) i el Reglament que el desenvolupa, aprovat pel Reial decret 557/2011, de 20 d'abril (articles 131 a 134).

D'acord amb aquesta legislació, les dones estrangeres víctimes de violència de gènere que visquin a Espanya en situació irregular podran obtenir **autorització de residència i treball per circumstàncies excepcionals**, i també els seus fills i filles menors d'edat que es trobin a Espanya en el moment de la denúncia per violència de gènere, o de residència i treball, en el supòsit de ser majors de setze anys. Cal, però, que es compleixin els requisits següents:

- No ser ciutadana d'un estat de la Unió Europea, de l'espai econòmic europeu o de Suïssa, o familiar de ciutadans d'aquests països, als quals sigui aplicable el règim comunitari.
- Haver denunciat ser víctima de violència de gènere i poder aportar un d'aquests documents:
 - Ordre de protecció, dictada per l'autoritat judicial competent en el marc del procés penal.
 - Informe del Ministeri Fiscal que indiqui l'existència d'indícis de violència de gènere.
- Per a la concessió definitiva de l'autorització de residència temporal per circumstàncies excepcionals es requerirà la sentència condemnatòria o la resolució judicial de la qual es dedueixi que la dona ha estat víctima de violència de gènere i amb la qual conclogui el procediment penal.

En resum, aquesta norma estableix que, amb una ordre de protecció o informe del Ministeri Fiscal, es concedeixi d'ofici una autorització provisional de residència i treball, que es resoldrà definitivament quan es conclogui el procés penal. Si finalment es conclou sentència condemnatòria, la concessió del permís de residència per circumstàncies excepcionals que tindrà una durada de 5 anys. En el cas que el procediment penal conclogui

amb sentència no condemnatòria, s'ha de denegar l'autorització i, si escau, es continuarà el procediment sancionador suspès.

3.4 Àmbit autonòmic i local

L'any 1985 el Govern de la Generalitat de Catalunya crea l'**Institut Català de les Dones**¹⁰, per mitjà del qual s'han desenvolupat diversos plans per a la igualtat d'oportunitats per a les dones i de prevenció de la violència masclista.

L'any 2003 s'aprova la Resolució JUI/3338/2003 del Departament de Justícia i Interior, per mitjà de la qual es dona publicitat a l'Acord de Govern de la Generalitat de Catalunya que disposa que les **Oficines d'Atenció a les Víctimes del Delicte** del Departament de Justícia constitueixin els punts de coordinació de les ordres de protecció de les víctimes de violència domèstica.

L'any 2006, la Llei orgànica 6/2006, de 19 de juliol, sobre la **Reforma de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya**, estableix a l'article 19.1: *"Totes les dones tenen dret al lliure desenvolupament de llur personalitat i capacitat personal, i a viure amb dignitat, seguretat i autonomia, lliures d'explotació, maltractaments i de tota mena de discriminació"*.

3.4.1 Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista

La Llei vol contribuir a fer visibles totes les formes en què s'exerceix la violència masclista i tots el àmbits en els quals es pot produir, i tractar-la d'una manera integral. Dóna molta importància a la prevenció i estableix noves mesures adreçades a la sensibilització i a la detecció precoç d'aquestes situacions, per impulsar els canvis necessaris en la societat.

Es tracta d'una llei de drets que, alhora, defineix i ordena la Xarxa d'Atenció i Recuperació Integral i també les competències dels diferents organismes públics, algunes d'especial interès per al món local i per a la cooperació i coordinació indispensables per al tractament integral que es proposa.

¹⁰ Llei 11/1989, de 10 de juliol, modificada per la Llei 11/2005, de 7 de juliol.

Drets de les dones¹¹

Totes les dones que es troben en situacions de violència masclista, i també llurs fills i filles de les quals depenen, que visquin o treballin a Catalunya i amb independència del veïnatge civil, la nacionalitat o la situació administrativa i personal, tenen garantits els drets que aquesta llei els reconeix, sens perjudici del que estableix la legislació en matèria d'estrangeria i de l'exigència de determinats requisits per a les diferents prestacions i serveis. Les referències a les dones incloses en aquesta llei s'entén que inclouen també les nenes i les adolescents, llevat que s'indiqui altrament. Aquests drets es concreten en:

- **Dret a la protecció integral**, real i efectiva tant per mitjans tecnològics com per serveis policials o per qualsevol altre mitjà.
- **Dret a l'atenció i a l'assistència jurídiques**, que comprèn el dret a rebre tota la informació jurídica relacionada amb la situació de violència a través del Servei d'Atenció Telefònica Especialitzada de la Xarxa d'Atenció i Recuperació Integral i els Serveis d'Orientació Jurídica, i també el dret als serveis d'assistència lletrada. Per al reconeixement de l'assistència jurídica gratuïta en els supòsits de violència en l'àmbit de la parella i l'àmbit familiar, es tenen en compte únicament els recursos i els ingressos econòmics personals de la dona. L'atenció jurídica es reconeix també als menors perjudicats per la mort de la mare o per altres circumstàncies que impedeixin a la mare exercir les potestats que li són pròpies.
- **Dret a l'atenció i a l'assistència sanitàries**, a través de la Xarxa Hospitalària d'Utilització Pública i mitjançant un protocol específic per a totes les manifestacions de la violència masclista.
- **Drets econòmics:**
 - **Accés a l'habitatge**, mitjançant la concessió d'ajuts, sempre que s'estigui en situació de precarietat econòmica a causa de les violències o quan l'accés a l'habitatge sigui necessari per recuperar-se. Trobar-se en situació de violència masclista, acreditada mitjançant sentència, ordre de protecció o informe de la Inspecció de Treball i Seguretat Social és una circumstància que serà tinguda en compte per a l'accés als habitatges de promoció pública i per a la concessió d'una

plaça en una residència pública per a gent gran. A més, les dones amb discapacitat tenen preferència en les ajudes públiques destinades a l'adaptació funcional de la llar.

- **Renda mínima d'inserció**, d'acord amb els requisits que estableix la Llei 10/1997. Només es tenen en compte els ingressos i les rendes individuals de la dona.
- **Prestacions d'urgència social**, que estableix la Llei 13/2006, per atendre situacions puntuals, urgents i bàsiques de subsistència com l'alimentació, la roba per vestir-se i l'allotjament.
- **Prestacions econòmiques extraordinàries**, adreçades a pal·liar situacions de necessitat personal avaluables i verificables, sempre amb informe previ dels organismes competents sobre la seva necessitat.
- **Indemnitzacions**. Són ajuts econòmics de pagament únic per a les dones que pateixin seqüeles, lesions corporals o danys en la salut física o psíquica de caràcter greu. També es reconeixen aquests ajuts a favor dels fills i filles de víctimes mortals menors de vint-i-sis anys i que en depenguin econòmicament en el moment de la mort de la mare.
- **Ajuts escolars**. Les situacions de violència masclista són un factor qualificat en els ajuts de l'administració educativa. Per poder determinar els requisits de necessitat econòmica, s'han de tenir en compte únicament les rendes o els ingressos personals de la dona. L'administració educativa garantirà, en tot cas, l'escolarització immediata dels fills i filles en els supòsits de canvi de residència derivat d'actes violents.
- **Fons de garantia de pensions i prestacions**, per a les dones que tenen reconegut judicialment el dret a percebre pensions alimentàries i compensatòries, si hi ha constatació judicial d'aquest incompliment, tenen dret a rebre la prestació econòmica corresponent si aquest incompliment comporta una situació de precarietat econòmica.
- **Dones amb discapacitat i dones amb VIH**. Les dones en situacions de violència masclista amb un grau de discapacitat igual o superior al 33% i les dones amb VIH tenen dret a una millora econòmica o temporal dels drets econòmics esmentats.
- **Dret a l'ocupació i la formació ocupacional**, amb caràcter prioritari, per a les dones que pateixen o han patit violència masclista amb l'objectiu d'afavorir la seva formació, inserció o reinserció laboral. Comprèn l'establiment de projectes específics per a l'accés a les tecnologies de la informació i la comunicació, subvencions a la contractació, signatura de

convenis amb empreses i organitzacions sindicals per facilitar la reinserció laboral i l'establiment d'ajuts i mesures de suport per a les dones que es constitueixin en treballadores autònomes.

- **Dret a la recuperació social integral.** Per fer reals els seus drets, les dones en situació de violència masclista tenen el dret a l'atenció, l'assistència, la protecció, la recuperació i la reparació per mitjà dels serveis públics i gratuïts de la Xarxa d'Atenció i Recuperació Integral. Mitjançant els serveis de la Xarxa es fa possible que les dones rebin informació i assessorament sobre les actuacions que poden emprendre i els seus drets; coneguin els serveis als quals es poden dirigir, accedeixin als diferents recursos d'allotjament, recuperin la seva salut física i/o psicològica, i assoleixin la seva formació, inserció o reinserció laboral.

Competències dels municipis¹²

Pel que fa als municipis, la Llei estableix les competències següents:

- a) Programar, prestar i gestionar els serveis d'informació i atenció a les dones i efectuar la derivació als diferents serveis en els termes que especifica aquesta llei.
- b) Prestar o gestionar altres serveis de la Xarxa d'Atenció i Recuperació Integral, d'acord amb el que s'estableixi per mitjà d'un conveni amb l'Administració de la Generalitat.
- c) Col·laborar en la gestió de les prestacions econòmiques i les subvencions que aquesta llei estableix.
- d) Complir totes les altres funcions que estableix aquesta llei que, quant a les competències respectives, els correspongui assumir amb relació a les dones que pateixen o han patit violència masclista.
- e) Complir les altres competències atribuïdes per disposició legal.

Els municipis amb una població inferior a 20.000 habitants poden delegar llurs competències a una mancomunitat de municipis o a altres ens locals.

3.4.2 Normativa local

El paper de les administracions públiques locals es recull, específicament, a la **Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases del règim local** on es delimita l'actuació dels poder públics. En concret, l'article 28 diu: ***els municipis poden fer activitats complementàries a les que els són pròpies o d'altres administracions públiques i en particular les relatives a l'educació, la cultura, la promoció de la dona, l'habitatge, la sanitat i la protecció del medi ambient.***

La Carta Europea d'Autonomia Local reconeix la posició dels governs locals com a organismes pròxims a la realitat social i, prenent com a base el principi de subsidiarietat, estableix que l'exercici de les responsabilitats públiques, d'una manera general, ha d'incumbir preferentment a les autoritat més properes als ciutadans. Així, estableix que els governs locals tenen dret i capacitat efectiva per ordenar i gestionar tots aquells assumptes públics que incumbeixen directament a la seva comunitat, amb l'objectiu de dispensar serveis de qualitat i beneficiar-ne els ciutadans.

04.

Model d'intervenció

4.1 Principis orientadors de les intervencions dels poders públics

Alguns dels criteris d'actuació assenyalats per la Llei catalana (Llei 5/2008, art.7) són:

- El compromís amb el dret de no-discriminació de les dones.
- La consideració de tots els danys que les dones i els menors pateixen com a conseqüència de la violència masclista.
- La transversalitat de les mesures, de manera que cada agent implicat ha de definir accions específiques des del seu àmbit d'intervenció, d'acord amb models d'intervenció globals.
- La consideració de les particularitats culturals, religioses, personals, socioeconòmiques i sexuals de la diversitat de les dones.
- L'evitació de la victimització secundària de les dones i l'establiment de mesures que impedeixin la reproducció o la perpetuació dels estereotips sexistes.
- El compromís de totes les persones professionals que atenen les dones en situacions de violència de disposar de la deguda capacitació i formació especialitzada.
- El foment dels instruments de col·laboració i cooperació entre les distintes administracions públiques per a l'eradicació de la violència masclista.
- El foment dels instruments de participació i col·laboració amb les organitzacions socials, en especial les de dones.
- La celeritat de les intervencions, per tal de possibilitar una adequada atenció i evitar l'increment de la victimització.
- La limitació de qualsevol procés de mediació familiar si hi ha implicada una dona que ha patit o pateix qualsevol tipus de violència masclista en l'àmbit de la parella o el familiar.

Un aspecte cabdal en la intervenció professional és considerar que la dona que ha patit una situació de violència masclista és també una **dona supervivent**, amb habilitats i capacitats preservades que li permeten actuar com a subjecte i dirigir la seva pròpia vida. Però, passar de viure la violència a exercir el control de la seva vida requereix un procés previ de reconeixement de la seva situació i de presa de decisions, més o menys lent i difícil, que necessàriament ha de recórrer ella mateixa. Els i les professionals poden acompanyar-la, proporcionar-li protecció i suport però, no decidir per ella.

Si la professional veu la dona que viu violència només com una víctima, la seva intervenció contribuirà a la perpetuació d'aquest paper. En canvi, si a més de reconèixer i entendre les conseqüències de la violència que ha viscut la dona, s'identifiquen i estimulen aquelles capacitats, habilitats, aptituds i actituds que la poden ajudar a guanyar progressivament més quotes d'autonomia i control de la seva vida, amb la intervenció professional s'estarà contribuint a l'empoderament de la dona, és a dir, li estarà donant poder de decisió i control sobre allò que l'afecta.

De vegades, aquest posicionament és difícil per la o el professional ja que suposa respectar les decisions de la dona encara que, des de la valoració tècnica, es consideri que no són les adequades. Sovint, aquests tipus de decisions són viscudes com un fracàs que fa que el o la professional es qüestioni la seva intervenció. A més, aquest posicionament professional implica respectar el ritme i el temps que cada dona necessita en el seu procés de sortida i recuperació de la situació de violència. Un procés que acostuma a tenir alts i baixos, passos enrere i passos endavant i que, sovint, és més lent del que desitja el o la professional.

Des d'aquest enfocament, la intervenció professional s'ha de caracteritzar per:

- Escoltar i contenir la situació
- Acompanyar la dona en el procés de presa de decisions
- Activar, sempre que calgui, els recursos existents per a la protecció i per a l'autonomia de la dona en cada moment del seu procés
- Protegir, d'acord amb la llei:
 - Quan les decisions o el comportament de la dona vulneren els drets d'altres persones, per exemple, dels fills/ filles
 - Actuant d'ofici quan hi ha prou indicis del fet que la dona pot estar en perill i "sense forces" per buscar alternatives o aprofitar les que se li ofereixen¹³

És important que el o la professional eviti sobreactuar activant recursos i fent derivacions que no es corresponen al moment i la decisió de la dona. Aquesta reacció professional sol ser una resposta a la pròpia angoixa. En aquest sentit, és important tenir present que les situacions de violència de gènere solen mobilitzar sentiments i vivències dels i les professionals els quals poden dificultar la seva intervenció, i a més, la complexitat del problema evidencia que no pot ser tractat en solitari.

Per això, és molt important que els i les professionals implicats/des en la intervenció, a més de disposar d'espais de supervisió externa, treballin en equip i puguin contrastar amb altres professionals (del mateix servei o d'altres serveis) les intervencions que duen a terme, i també extreure'n criteris comuns d'intervenció per garantir una anàlisi interdisciplinària i cercar un veritable treball en xarxa que permeti compartir el "pes" de la intervenció.

4.2 Treball en xarxa

Entendre que el treball en xarxa no és una opció sinó un requisit és fonamental per tractar la problemàtica de la violència masclista. Però, perquè aquest treball en xarxa sigui veritablement efectiu, cal que la xarxa s'organitzi a partir del **lloc central que ocupa la persona, subjecte de la intervenció**.

Treballar en xarxa suposa un treball més integrat que la simple coordinació i va molt més enllà del fet de disposar d'uns bons procediments de derivació. Per això, el treball en xarxa exigeix un pacte previ entre els actors implicats en relació a la necessitat d'escollir aquest model de treball i el seu compromís d'adoptar una posició ètica davant les dificultats, que aposta per tractar-les en lloc d'obviar-les o negar-les. Tenint en compte la magnitud de la problemàtica amb la qual es treballa i les implicacions personals que aquesta comporta, la xarxa esdevé l'espai i el mitjà idoni on expressar aquestes dificultats i buscar-hi alternatives compartides. Així, el treball en xarxa implica per als professionals l'**acceptació d'un nou saber compartit**.

La xarxa és, doncs, un **espai de coordinació i d'intercanvi interdisciplinari i interinstitucional**, que conforma el marc des del qual es poden plantejar les accions d'atenció, prevenció, sensibilització, formació, investigació i totes aquelles que es considerin oportunes per millorar la resposta envers la violència de gènere i complir els objectius que estableix la normativa vigent. La xarxa esdevé el **punt de referència per als i les professionals i, també, per a la població en general**.

En definitiva, la utilitat del treball en xarxa al municipi es basa en la possibilitat de definir un model que permet una intervenció integral i que aprofita les sinergies per millorar l'eficiència dels serveis, la qualitat de les intervencions i la resposta que es vol donar a la problemàtica de la violència de gènere.

4.3 Abordatge integral

Com ja s'ha dit, l'abordatge d'un fenomen tan complex com és el de la violència vers les dones requereix una intervenció integral; és a dir, una intervenció adreçada no solament a atendre les dones afectades, sinó també, a incidir sobre les causes del problema per evitar-ne la reproducció, a detectar la violència al més aviat possible a fi de prevenir-ne la cronicitat, i també a contribuir a la restitució dels àmbits danyats de la vida de les dones conseqüència de la situació viscuda. Són diverses les normatives que orienten en aquest sentit.

La Llei estatal 1/2004, de 28 de desembre, sobre mesures de protecció integral contra la violència de gènere pretén proporcionar una resposta global i efectiva, i promou una intervenció integral i multidisciplinària per tractar tots els aspectes que afecten les víctimes i el seu entorn. Així, dona màxima rellevància a les mesures preventives i insta els poders públics a impulsar campanyes d'informació i sensibilització específiques amb la finalitat de prevenir la violència. Aquestes campanyes i plans de sensibilització han d'anar adreçats tant a dones com a homes, mitjançant un treball comunitari i intercultural.

A Catalunya, l'article 41.3 de l'Estatut d'Autonomia de 2006 estableix: *“Les polítiques públiques han de garantir que s'afrontin de manera integral totes les formes de violència contra les dones i els actes de caràcter sexista i discriminatori”*.

La llei catalana del dret de les dones a eradicar la violència masclista, elaborada ja a l'empara de l'Estatut de 2006, reconeix la importància dels aspectes preventius i subratlla les mesures de sensibilització, prevenció i detecció precoç com a principis fonamentals per l'eradicació de la violència. Segons la llei, les mesures de sensibilització han de mostrar la multidimensionalitat del fenomen, la desigualtat de poder entre dones i homes, els models agressius vinculats a la masculinitat tradicional, la diferència entre causes i problemes afegits (o factors de risc) i la capacitat de les dones per activar els seus propis recursos.

En la mateixa línia d'intervenció dels poders públics, entre els anys 2005 i 2011 es desenvolupen el Pla d'acció i desenvolupament de polítiques de dones 2005 – 2007 i el Pla de polítiques de dones del Govern de la Generalitat 2008 – 2011; en aquest darrer, l'eix 6 està dedicat a la intervenció integral contra la violència masclista, que introdueix

novetats en relació al Pla anterior i que parteix, igual que ho fa la Llei de 2008, de la premissa que per afrontar aquesta problemàtica no es pot obviar el sistema que la sosté i la legítima, i per tant, les accions s'han d'adreçar també a la seva transformació. En el Pla 2008 - 2011, l'eix 6 defineix, tres objectius generals: desenvolupar estratègies de prevenció i de sensibilització per a totes les formes i àmbits de la violència masclista, desenvolupar les estructures de coordinació i cooperació que permetin una intervenció integral i facilitar a les dones l'accés als drets que els corresponen i al serveis que hi ha al seu abast

05.

Circuit local
d'actuació

El circuit local d'actuació representa el model consensuat que facilita els itineraris i les intervencions que han de seguir els i les professionals en relació a la xarxa de serveis i per tal de garantir una intervenció coordinada i una atenció a les dones adequada a les seves situacions personals.

El diagrama que segueix és la representació gràfica d'aquest itinerari. Val a dir que les limitacions pròpies d'un diagrama d'aquestes característiques impedeix mostrar detalladament les intervencions de cada servei, les quals quedaran descrites en els protocols dels diferents àmbits.

PREVENCIÓ

Dept. Polítiques d'Igualtat (CIRD) - Mossos d'Esquadra - GRAMEIMPULS - CASSIR

Tallers de prevenció sobre relacions abusives

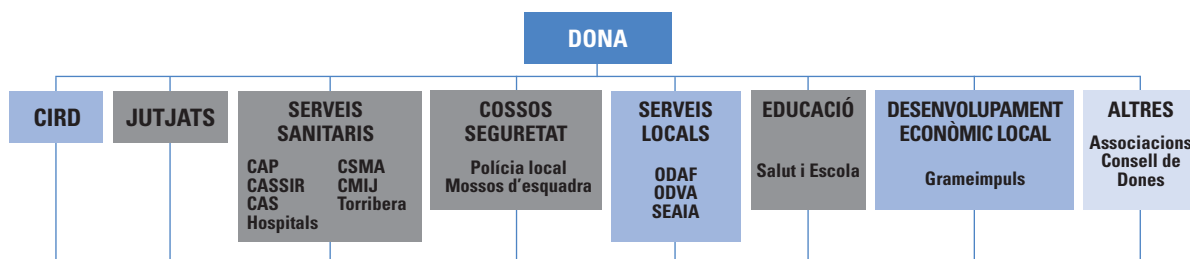
Tallers d'informació i sensibilització a la comunitat

Tallers de sexualitat i afectivitat

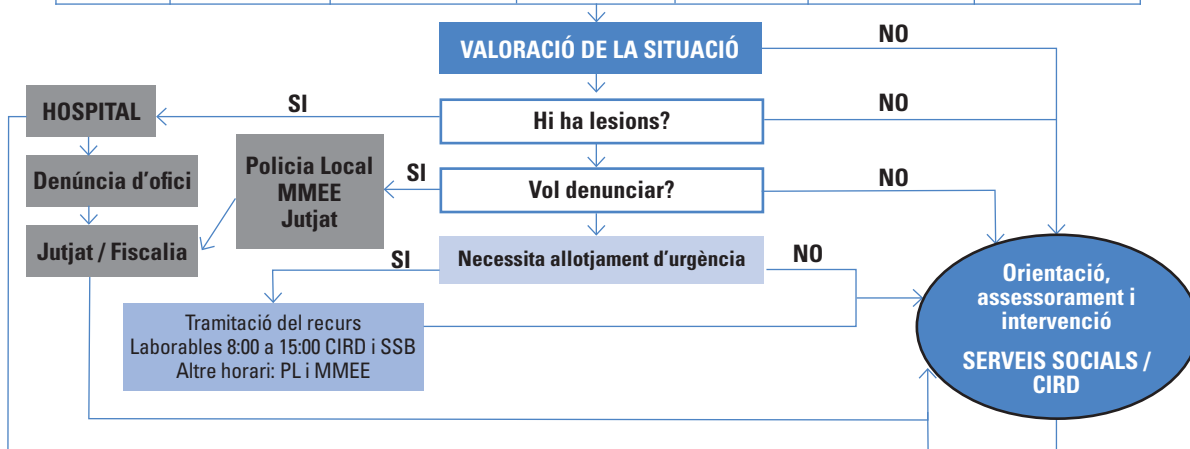
Formació a professionals en matèria de violència masclista

Formació a grups de dones i entitats

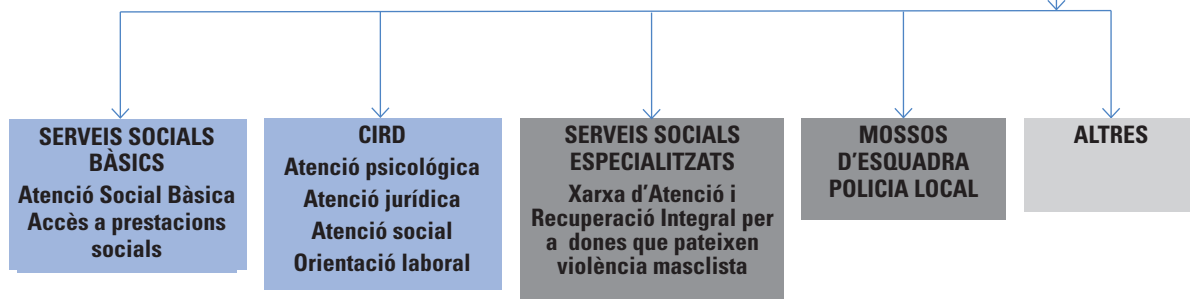
DETECCIÓ

ATENCIÓ

RECUPERACIÓ

06.

Prevenció

D'acord amb la Llei 5/2008, sobre el dret de les dones a eradicar la violència masclista, la **prevenció** consisteix en el conjunt d'accions encaminades a evitar o reduir la incidència de la problemàtica de la violència masclista mitjançant la reducció de factors de risc, i impedir-ne així la normalització, i també les encaminades a sensibilitzar la ciutadania, especialment les dones, en el sentit que cap forma de violència no és justificable ni tolerable.

Per **sensibilització** s'entenen el conjunt d'accions pedagògiques i comunicatives encaminades a generar canvis i modificacions en l'imaginari social que permetin avançar cap a l'eradicació de la violència masclista.

Podem distingir tres nivells de prevenció:

- **Prevenció primària:** es dirigeix a la població en general. Consisteix a fer visible la violència i sensibilitzar la comunitat sobre les característiques estructurals del fenomen, amb una incidència en el fet de desmuntar els mites i trencar amb els estereotips de gènere que la sostenen. Les accions s'han de dirigir, doncs, a transformar l'entorn de risc i a reforçar les habilitats de les persones per afrontar-ho.
- **Prevenció secundària:** accions dirigides a la població en risc de patir violència, dones que han viscut situacions de violència en la seva història familiar, que tenen una parella molt gelosa i molt dominant, dones poc assertives, etc. En aquest cas, les intervencions han d'assegurar una detecció el més precoç possible i una intervenció ràpida.
- **Prevenció terciària:** intervencions encaminades a reduir la durada i la gravetat del maltractament, dirigides a aquelles dones que viuen o han viscut una situació de violència; cal intervenir en el seu procés de recuperació. També es poden dur a terme intervencions de "reeduació" de l'agressor.

Així, en funció del nivell de prevenció les accions que cal desenvolupar poden ser molt diferents i en diversos contextos, com per exemple: recerca per millorar el coneixement en violència masclista, formació i capacitació dels professionals, campanyes d'informació i de sensibilització social, aplicació de principis coeducatius en tots els nivells de l'educació, tallers sobre relacions abusives adreçats a joves, supervisió de llibres de text i

material educatiu, ús de llenguatge no sexista ni d'imatges o missatges discriminatoris als mitjans de comunicació, grups terapèutics de dones que han patit violència, etc. A continuació, es detallen les accions preventives que actualment es porten a terme al municipi, sens perjudici que, en un futur, la Comissió Tècnica de la xarxa pugui dissenyar i implementar un Pla local de prevenció de la violència masclista que unifiqui, coordini i impulsi aquestes accions per eradicar aquest problema.

En el moment d'elaborar aquest protocol es desenvolupen accions de prevenció des de quatre àmbits:

ÀMBIT DE SEGURETAT - MOSSOS D'ESQUADRA

Un dels objectius de treball del Mossos d'Esquadra és prevenir i reduir els fets delictius relacionats amb l'àmbit de les relacions interpersonals, especialment treballant mitjançant la detecció precoç de les relacions abusives.

L'equip de l'Oficina de Relacions amb la Comunitat és el responsable de treballar la prevenció mitjançant campanyes informatives i amb presentacions i col·loquis adreçats a diferents col·lectius: alumnat, AMPA, equips docents, població en general, etc.

Les accions que es desenvolupen en el context educatiu s'inclouen al Programa d'activitats educatives complementàries de la ciutat i són programades coordinadament amb el Servei d'Educació de l'Ajuntament.

ÀMBIT SANITARI

El Centre d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva (CASSIR) desenvolupa, coordinament amb el Servei d'Educació de l'Ajuntament, diverses activitats de prevenció que inclouen la perspectiva de gènere. Aquestes intervencions permeten treballar aspectes de sexualitat segura, relacions interpersonals, prevenció de relacions abusives, etc.

A més, mitjançant el Programa salut i escola, implementat als instituts d'educació secundària, es treballen aspectes de prevenció i detecció de relacions abusives o de violència, per mitjà de l'atenció individualitzada i confidencial amb els i les adolescents.

ÀMBIT DE PROMOCIÓ ECONÒMICA - GRAMEIMPULS

El servei de promoció econòmica de la ciutat treballa incorporant la perspectiva de gènere a tots els projectes i iniciatives que desenvolupa. A través de la formació i la sensibilització dels seus treballadors i treballadores col·labora activament en la detecció de situacions de violència en les dones que acudeixen al servei, i també en la derivació als diferents serveis implicats en el circuit.

ÀMBIT DE POLÍTIQUES D'IGUALTAT - CENTRE D'INFORMACIÓ I RECURSOS PER A DONES

L'equip multidisciplinari del Centre d'Informació i Recursos per a Dones vetlla pel tractament de la informació, la sensibilització i la prevenció a l'entorn de la violència masclista. Totes les iniciatives que s'activen tenen com a punt de partida la consideració de la violència masclista com un fenomen estructural i, per tant, s'han de donar a conèixer les diferents formes de manifestació, els àmbits on es produeix i com es desenvolupa. Les professionals dels diferents serveis del Centre duen a terme activitats formatives i de sensibilització adreçades a professionals, associacions, entitats, centres educatius i població en general.

L'objectiu de les diferents propostes de prevenció és trencar amb la transmissió social i cultural de la ideologia que legitima l'ús de la violència contra les dones, i també la transmissió de papers de gènere estereotipats.

Les principals intervencions preventives que es desenvolupen des de la Regidoria de Polítiques d'Igualtat de Gènere són:

- Formació adreçada a professionals que treballen amb dones que viuen o han viscut una situació de violència
- Tallers adreçats a joves per prevenir relacions abusives i promoure relacions igualitàries
- Promoció de la coeducació
- Difondre i donar a conèixer a la població en general els serveis i recursos disponibles per donar resposta a les situacions de violència masclista
- Facilitar als mitjans de comunicació estratègies per evitar fer un ús sensacionalista i reduccionista de la violència masclista

- Commemoració de les diades: Dia Internacional contra la Violència vers les Dones, Dia Internacional d'Acció per la Salut de les Dones, Dia Internacional de les Dones per la Pau, Dia Internacional de les Dones
- Elaboració i publicació de materials d'informació i divulgació sobre la violència masclista
- Suport i dinamització de la Comissió de Violència del Consell de les Dones per la Igualtat

07.

Detecció

La llei catalana defineix la detecció com “la posada en funcionament de diferents instruments teòrics i tècnics que permetin identificar i fer visible la problemàtica de la violència masclista, tant si apareix d’una manera precoç com estable, i que permetin també conèixer les situacions en les quals s’ha d’intervenir, per tal d’evitar-ne el desenvolupament i la cronicitat” (article 3.d, Llei 5/2008).

La Llei estableix l’obligació de les administracions públiques de Catalunya de desenvolupar les accions necessàries per detectar i identificar situacions de risc o existència de violència masclista. I en concret, l’article 11 recull l’obligació d’intervenció dels i les professionals, especialment dels àmbits de la salut, l’educació i dels serveis socials, quan coneguin una situació de violència masclista, a més del deure de comunicar-ho a les forces de seguretat i al Ministeri Fiscal. El mateix article amplia l’obligació a aquelles empreses que siguin contractades per l’Administració per prestar serveis a les persones, especialment en els àmbits assenyalats.

La naturalesa oculta del problema de la violència envers les dones, tal com es presenta a través de la metàfora de l’iceberg¹⁴, ens fa considerar el cribratge com un mètode eficaç, ja que permet descobrir casos ocults de violència i ajudar les dones a trencar el silenci i la inhibició, i també la tolerància social que envolta les persones que pateixen aquestes situacions.

¹⁴ La metàfora de d’iceberg de la violència familiar vol subratllar el fet que la gran majoria de víctimes són socialment invisibles, es troben submergides i estan ocultes rere la línia de flotació del seu propi silenci i del silenci de l’entorn social que les envolta. (Gracia, 2002).

7.1 Indicadors de detecció

La bateria d'indicadors de violència que es proposa està extreta del Projecte Daphne, Gender Violence Effects Indicators (GVEI); se l'ha escollida perquè és una de les que millor reflecteix els efectes específics i multidimensionals que la violència masclista provoca sobre la vida de les dones, perquè els defineix a partir de les experiències subjectives de les mateixes dones que han patit o pateixen violència masclista i, finalment, per ser un referent europeu comú.

La proposta pretén anar més enllà dels efectes individuals i psicològics de la violència masclista i en destaca els efectes socials; entenent les dones com a éssers socials i la violència com un problema públic i social que reforça la desigualtat de gènere. Tot i que la descripció dels indicadors està definida per àmbits, aquesta separació no deixa de ser lleugerament fictícia i respon únicament a una divisió analítica. Les dimensions no es poden entendre separatament, ja que la violència masclista és un fenomen holístic en la vida de les dones, així que hem d'entendre les dimensions des d'una visió de circularitat i interacció.

El fet de disposar i d'incorporar a la pràctica professional aquests indicadors pot contribuir, d'una manera significativa, a detectar millor les situacions de violència masclista fent aflorar la problemàtica quan encara la dona no n'és conscient i possibilitant una intervenció precoç per evitar situacions de risc i/o intentar que les situacions no es converteixin en cròniques.

INDICADORS DE SALUT

1. Efectes de la violència de gènere (VG)¹⁵ en la salut física

- Lesions directament relacionades amb la violència de gènere (ull de vellut, traumatismes, blaus, ossos fracturats, cops, ferides, commoció cerebral, pèrdua de queixals, incontinença, altres...) que comporten dolor físic, dificultats per moure's i per caminar, cicatrius temporals o per a tota la vida
- Síntomes psicossomàtics i efectes indirectes a conseqüència de la VG (mal de cap, mal d'estómac, mal d'esquena, tensió muscular, canvi de pes, esgotament, infecció d'orina, malaltia, altres...)
- Empitjorament de les malalties cròniques
- Augment dels hàbits de dependència

2. Efectes de la VG en la salut psicològica

- Síntomes generals que poden ser classificats com a depressió o Síndrome d'Estrès Posttraumàtic (SSPT) com tristesa, por, autoculpabilització, desconfiança, apatia, ira, desesperació, soledat, inseguretat, atacs de pànic, baixa autoestima, pèrdua de confiança en si mateixa, tensió, dolor, etc.
- Altres trastorns psicològics (ansietat, trastorns del son, trastorns alimentaris, trastorns de personalitat i modificació del caràcter)
- Debilitat emocional (sensació de tornar-se boja i de perdre el control sobre la pròpia vida, incapacitat de comunicar-se, pensaments i/o intents de suïcidi...)

3. Efectes de la VG en la salut reproductiva i sexual

- Síntomes ginecològics
- Avortaments
- Embarassos no desitjats o d'alt risc
- Infeccions de transmissió sexual
- Carència d'autonomia sexual, canvis en la concepció de la pròpia sexualitat, "desgana" per mantenir relacions sexuals

¹⁵ Respectem la nomenclatura de violència de gènere respectant la terminologia utilitzada en l'estudi original.

4. Accés i ús dels serveis de salut

- Necessitat de medicació (per lesions físiques, fàrmacs psicotròpics)
- Necessitat de tractament hospitalari
- Necessitat d'atenció mèdica
- Necessitat de suport terapèutic/psiquiàtric

INDICADORS EN LES RELACIONS SOCIALS

1. Impacte de la VG sobre la condició emocional de les dones cap a elles mateixes i en relació a altres persones

- Manca de confiança en si mateixes i en les altres persones
- Pèrdua de l'autoestima
- Sentiment de vergonya (cap a si mateixes i cap a les altres persones)
- Sentiment de culpabilitat
- Sensació de soledat
- Por al rebuig

2. Impacte de la VG sobre l'aïllament social de les dones

- Manca de llibertat en l'ús del temps lliure
- Manca de motivació cap a les relacions socials i la participació social

3. Impacte de la VG sobre la relació que les dones tenen amb els seus fills i filles

- Pèrdua de les habilitats per ser mares
- Emocions de les dones cap als seus fills (sentiment de culpabilitat, por de perdre'ls, patiment en relació al benestar dels fills/es...)
- Tensions i problemes per tractar els infants
 - Pèrdua de respecte i agressivitat per part dels fills/es
 - Risc de tractar els fills/es d'una manera violenta
 - Dificultat de diàleg amb els infants

4. Impacte de la VG sobre la relació que les dones tenen amb la seva família

- Dificultats en la relació amb la família per l'estat de depressió i la tendència a l'aïllament de la dona
- Tendència a amagar el problema de la VG als pares i altres familiars amb l'objectiu d'evitar preocupacions
- Emocions de les dones cap a la família (vergonya, culpabilitat, soledat, por al rebuig)
- Tensions i problemes amb la família (aïllament familiar, crítica familiar i culpabilització, manca de suport familiar...)
- Efectes positius de la família (suport de la família, estímul per reaccionar...)

5. Impacte de la VG sobre la relació que les dones tenen amb les seves amistats i/o amb els companys/es de feina

- Estat emocional de les dones cap als seus amics/amigues
 - Tendència a la mentida o dificultats per explicar la violència patida a causa de la vergonya
 - Pèrdua de les amistats, aïllament, falta d'interès per les xarxes d'amistat
 - Petició d'ajuda per sortir de la situació de violència
- Efectes del comportament de les amistats sobre les dones
 - Tendència a la mentida o a l'aïllament perquè les amistats qüestionen o es mostren indiferents
 - Suport de les amistats i estímul per sortir de la situació de violència
- Efectes del control del company sobre la dona
 - Por de convidar les amistats a casa
 - Necessitat de quedar amb les amistats en secret

6. Impacte de la VG sobre les relacions que les dones tenen amb el veïnat

- Inexistència de contactes a causa de la indiferència del veïnat
- Suport del veïnat
- Condicions emocionals de les dones (sentiment de vergonya, sentiment de culpabilitat, por que els veïns no les creguin, sensació de soledat, desconfiança en el veïnat...)

7. Impacte de la VG sobre les relacions que les dones tenen amb altres dones

- Desconfiança/confiança cap a altres dones
- Suport a altres dones (amigues, altres dones que han patit o pateixen VG, dones d'altres serveis –serveis socials, casa d'acollida...)

8. Impacte de la VG sobre les relacions que les dones tenen amb els homes

- Voluntat/manca de voluntat de tenir relacions íntimes amb homes
- Desconfiança i por cap als homes
- Problemes per trobar nous companys a causa de la baixa autoestima
- Reducció de la capacitat de comunicar amb els homes i de mantenir relacions
- Tendència a evitar/a repetir relacions amb homes que tenen característiques similars a l'excompany

9. Impacte de la VG sobre les activitats socials, culturals i educatives

- Disminució de la vida social i de la participació
- Activitats socials limitades
- Abandonament de la formació o dels estudis

ECONOMIA

1. Efectes de la VG sobre l'estabilitat econòmica de les dones

- Carència d'autonomia financera o inseguretat financera
- Manca de control dels recursos financers (encara que treballin)
- Empobriment i pèrdues materials per robatori o deteriorament de propietats materials (casa, cotxe, etc.) per part del company
- Deutes i descoberts en el compte bancari
- Necessitat del suport financer de la família, de les amistats o de serveis socials
- Canvis en la gestió financera de la parella/família
 - Pes/càrrega sobtada per a les dones en la gestió dels temes econòmics
 - Responsabilitat exclusiva de les dones respecte a les despeses relacionades amb els fills/es

2. Impacte de la separació sobre la situació econòmica de les dones

- Dependència econòmica de les dones (quan no treballen o no guanyen suficient)
- Responsabilitat no compartida dels fills/es
- Dificultat a l'hora de rebre les pensions alimentàries de l'excompany
- Necessitat de suport financer de la família i les amistats o de serveis socials
- Haver de quedar-se amb el company violent a causa de la dependència econòmica

3. Impacte dels problemes econòmics sobre la condició emocional de les dones

- Precarietat
- Misèria
- Vulnerabilitat
- Vergonya de demanar ajut financer a la família, amistats o als serveis socials

HABITATGE

1. Opcions restringides quant a l'habitatge a causa de la VG

- Necessitat d'escapar de casa per sobreviure o per acabar amb la relació de VG
- Necessitat de canviar de lloc de residència i viure amagada
- Veure's obligada a conviure amb el company
- Por de viure sola (sol·licitud d'alarma, portes blindades, etc.)
- Divisió de la propietat en comú (mobles, etc.)

2. Efectes de la VG sobre l'accés de les dones a l'habitatge

- Canvi/s de residència (a un altre pis o habitació, a casa dels pares o familiars, a casa d'amistats, a casa d'acollida o cases d'urgència...)
- Ús de serveis socials i/o ajuts públics (habitatge social, ajudes econòmiques per pagar un lloguer)
- Pèrdua de l'habitatge després de la separació
- Necessitat de cohabitar amb altres persones al mateix pis o a la mateixa habitació
- Arribar a la situació de "sense sostre"

3. Impactes emocionals del desplaçament/moviment de les dones a causa de la VG

- Por
- Inseguretat
- Aïllament, soledat
- Angoixa per la situació d'allotjament provisional
- Pèrdua de llaços amb la comunitat
- Carència d'espai personal en cas de cohabitació
- Dificultats per establir nous contactes amb la comunitat

TREBALL

1. Efectes de la VG sobre la situació laboral

- Canvi de feina
- Pèrdua de la feina (formal o informal)
 - Abandonament de la feina per evitar l'assetjament del company
 - Abandonament de la feina o desocupació obligada pel company
 - Acomiadament per causa de l'estat emocional de les dones, per les situacions problemàtiques que es generen o per la baixa productivitat
- Inactivitat
- Incapacitat per trobar una feina
- Conseqüències en els beneficis socials i en la contribució a la Seguretat Social
- Anar a treballar amb ferides o molt malestar per evitar perdre la feina o el sou

2. Efectes de la VG sobre la carrera professional

- Abandonament de les activitats de formació contínua
- Pèrdua de les oportunitats de promoció professional
- Baixa motivació per fer carrera
- Abandonament d'una bona feina i per evitar discussions potencials i intervencions inoportunes del company

3. Efectes de la VG sobre la reducció de la productivitat/eficàcia en la feina

- Absentisme degut a les agressions físiques o l'estat psicològic
- Baixes laborals per malaltia (amb cobertura o sense cobertura)
- Manca de puntualitat
- Problemes de concentració
- Por d'anar a la feina

4. Efectes de la VG sobre la relació amb la direcció de l'empresa

- Possibilitats de verbalitzar l'experiència de VG
- Necessitats d'amagar les conseqüències sobre la salut (p. ex. blaus) per por a perdre la feina, per vergonya...
- Suport i facilitats (o no) de la direcció de l'empresa

LEGAL

1. Efectes de la VG en relació a l'ús, l'accés i la percepció del sistema legal i dels serveis que hi estan relacionats

- Por a les conseqüències del procés legal (augment de la violència, pèrduadels fills/es, crítiques socials...)
- Desconfiança en el sistema legal
- Confusió / desinformació respecte als canals d'accés al sistema legal
- Excessiva durada del procés legal
- Decisió de les dones d'aturar el procés legal per evitar la pèrdua de recursos econòmics
- Impossibilitat de les dones de fer ús dels serveis legals o de protecció perquè els seus companys els ho impedeixen

2. Impacte d'un procés legal sobre les dones, en sentit emocional, econòmic, administratiu i de seguretat

- Seguretat
 - Trencament de l'ordre d'allunyament
 - Sentiment de manca de seguretat i necessitat de protecció cap a elles i cap als infants

- Administratiu
 - Repercussió del procés de divorci sobre la protecció i la guarda i custòdia dels fills i filles
- Emocional
 - Frustració amb el sistema legal
 - Esgotament
 - Por
 - Prejudicis socials sobre el procés legal
 - Tensió, angoixa...
 - Dificultats per enfrontar-se amb l'agressor durant el procés legal
- Econòmic
 - Dificultats econòmiques del procés legal
 - No percepció de les pensions alimentàries que ha de rebre de l'excompany

7.2 Recomanacions per a una detecció precoç

A continuació s'inclouen una sèrie de recomanacions¹⁶ per a la detecció precoç de la violència durant les entrevistes amb dones, que es poden extrapolar als diversos serveis:

PREGUNTES GENERALS PER A LA RECERCA ACTIVA DE CASOS DE VIOLÈNCIA

Depenent del vincle que es tingui amb la dona i el clima de confiança que es pugui establir abans de començar a indagar, cal fer una introducció del tipus:

- La violència a la vida de les dones és un problema molt greu i molt habitual en el si de la nostra societat. És per això que, d'una manera rutinària, m'agrada conèixer i preguntar sobre aquest tema a totes les dones que atenem.
- Com ja veieu als diferents mitjans de comunicació, el tema de la violència contra les dones és un tema present constantment i afecta més dones del nostre entorn de les que ens pensem...
- Al llarg de la vida, moltes dones experimenten algun tipus de violència, ja que convivim en una societat on els conflictes són molt freqüents.

Posteriorment, és convenient tractar aspectes generals per mitjà de preguntes més directes:

- Com van les coses a casa?
- Quina creieu que és la causa d'aquesta situació de salut, estrès, malestar, angoixa, etc.?
- Us veig una mica neguitosa. Us preocupa alguna cosa?
- Considereu que esteu estant vivint alguna situació de dificultat que us faci sentir així?
- La nostra experiència ens diu que en les relacions de parella hi ha episodis de control, fins i tot situacions d'abús. A casa, que passa quan hi ha una baralla? Com són? Com hi participen cadascun dels membres davant del conflicte? Heu lluitat de vegades físicament contra l'altre?
- Heu experimentat alguna situació violenta amb la vostra parella? De quin tipus?
- Quan recordeu que va ser el primer cop? I l'últim?

PREGUNTES DAVANT LA SOSPITA DE MALTRACTAMENT

- Repassant el vostre historial (relat, informe, història clínica, etc.) m'han sorgit algunes preguntes amb les quals voldria que m'ajudéssiu. Veig que... (relat de fets puntuals). Per què creieu que s'han produït? Què me'n podeu dir, d'això? Creieu que està relacionat amb alguna situació familiar?
- En molts casos, dels quals les dones que expliquen dificultats com les que m'heu expressat... (relatar algun dels elements identificats, els més significatius) acabem observant molt de patiment a causa de la presència de la violència dins l'àmbit familiar? En el vostre cas estaríem parlant de la mateixa situació?
- M'agradaria saber la vostra opinió sobre els símptomes que m'heu explicat (ansietat, nerviosisme, tristesa, apatia...): des de quan us sentiu així? Per què creieu que heu arribat en aquesta situació? Com va la vostra relació de parella?
- Sembla com si estiguéssiu espantada, en alerta? De què teniu por?

08.

Atenció i recuperació

En el procés de les dones que han patit violència es defineix l'**atenció** com aquell "conjunt d'accions destinades a una persona perquè pugui superar les situacions i les conseqüències generades per l'abús en els àmbits personal, familiar i social, tot garantint la seguretat i facilitant la informació necessària sobre els recursos i els procediments necessaris per a la resolució de la situació" (art. 3.e, Llei 5/2008). Cal vetllar perquè les habilitats personals i tècniques dels equips i els instruments facilitin una atenció de qualitat i evitin la victimització secundària. Els circuits han d'estar preparats per donar resposta tant a les situacions urgents per fets consumats, com a les situacions en què cal intervenir-hi d'una manera ràpida o precoç per evitar una situació de violència més greu. L'aspecte judicial ha de ser considerat com un element més del procés però, no el centre neuràlgic de la intervenció.

A més, el procés de recuperació fa referència a "l'etapa del cicle personal i social que fa una dona que ha viscut situacions de violència en què es produeix el restabliment de tots els àmbits danyats per la situació viscuda" (art. 3.f, Llei 5/2008). Aquest procés no té una durada definida, sinó que està relacionat amb el dany patit, la cronicitat de l'abús, la capacitat de resiliència de la persona, i altres característiques personals i factors externs que poden facilitar o dificultar el procés de recuperació. La recuperació i la reparació inclou tots els recursos i serveis que poden intervenir en diferents nivells i moments (laborals, socials, jurídics, educatius, econòmics...).

A continuació detallem com des dels diferents àmbits d'intervenció es treballa en aquests dos processos.

8.1 Àmbit social

8.1.1 Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD)

El Centre d'Informació i Recursos per a Dones ofereix atenció, orientació i suport professional específic a totes aquelles dones que li plantegin una demanda a causa d'una problemàtica personal relacionada amb la seva condició de dona. L'objectiu del servei és potenciar els processos d'autonomia de les dones i contribuir a la superació les situacions de desigualtat de gènere, treballant transversalment i d'una manera integral.

L'horari del centre és de 9.30 a 13.00 h de dilluns a divendres, i dimecres de 16.00 a 18.30 h. El Centre d'informació i Recursos per a Dones atén, única i exclusivament, dones majors de 18 anys que viuen al municipi. Si una dona que no resideix a la ciutat fa una demanda d'atenció, el servei d'informació li indicarà el servei més pròxim al seu lloc de residència.

VÍES D'ACCÉS

DIRECTA

La dona arriba al servei a títol individual i verbalitza estar patint una situació de violència masclista.

INDIRECTA

La dona és atesa pels SSB, en relació a una demanda no vinculada amb la violència i, en la fase de diagnòstic social es dedueix que n'està patint.

PER DERIVACIÓ

Un servei del Circuit, de l'àmbit no social, deriva la situació al CIRD, que cita la dona per atendre-la en relació a la situació de violència.

ATENCIÓ

L'atenció al servei es fa sempre amb visites concertades prèviament, per telèfon (93 466 14 11) o de manera presencial a la recepció del servei. Les situacions d'urgència per violència masclista s'atenen el mateix dia.

El servei de primera acollida té per objectiu principal la clarificació de la demanda, la diagnosi inicial i l'establiment d'un vincle de confiança entre la dona i el servei. En aquestes primeres entrevistes s'ofereix suport, orientació i informació en relació a les situacions que pugui estar vivint la dona com, per exemple, situacions de conflictes familiars, de parella o de violència masclista, temes d'habitatge, recerca de feina, etc. Si el cas ha estat derivat des d'un altre servei, la professional ha rebut, prèviament, el formulari de derivació amb la informació necessària. El servei de primera acollida pot finalitzar amb la visita inicial o establir visites de seguiment que permetin l'atenció, l'acompanyament i la derivació a la resta de professionals, tant del CIRD com de la resta de serveis de la xarxa.

En el cas que s'iniciï un seguiment, es treballen diferents objectius segons la situació i la diagnosi inicial:

Quan la dona manifesta que viu una situació de violència:

- Aprofundir en la diagnosi de la situació i acordar la possibilitat de rebre atenció psicològica, assessorament jurídic, orientació laboral, etc.
- Establir un pla de treball individual i programar les visites amb la resta de professionals que siguin necessaris, tant del mateix CIRD com d'altres serveis.
- Treballar coordinadament amb la resta de l'equip, i si escau, amb altres serveis, per facilitar l'acompanyament a la dona i a altres familiars afectats, si n'hi ha, especialment, fills i filles.
- Derivar la dona cap als cossos de seguretat (Policia local o Mossos d'Esquadra) cas que vulgui tramitar una denúncia, prèvia explicació del procés que implica la interposició de la denúncia.
- Detectar o atendre possibles necessitats relacionades amb la seva situació, gestionar els recursos necessaris o derivar-la als serveis adients.

Quan la dona no manifesta que viu una situació de violència, però existeixen sospites o indicis

- Crear un clima de confiança que faciliti l'autoexpressió de les seves vivències i sentiments, i assegurar-li la confidencialitat
- Mantenir una actitud empàtica, que faciliti la comunicació, amb una atenció activa
- Treballar amb la dona perquè pugui prendre consciència de la violència que pot estar patint (utilitzant els indicadors de violència, el cicle de la violència, els mecanismes i les conseqüències)
- Desculpabilitzar la dona de la situació que està vivint
- Alertar-la dels riscos i que ha d'acceptar les seves pròpies decisions

Seguiment

Tot i que la treballadora social fa diverses visites amb la dona, sobretot a l'inici de la seva arribada al servei, és la psicòloga qui acaba sent, en la majoria de vegades, la professional referent en els casos de violència, ja que és la professional responsable de fer el seguiment en el seu treball de superació i recuperació personal (sempre que la dona accepti rebre atenció en aquest sentit).

Quan es consideri adient, i amb el consentiment de la dona, la persona es pot incorporar al grup terapèutic de què disposa el servei i que està orientat a dones que viuen o han viscut violència.

La intervenció finalitzarà quan s'hagin assolit els objectius acordats en el pla de treball individual o a petició expressa de la dona. També es tancaran expedients quan fa més d'un any que no s'ha efectuat cap intervenció professional en relació a la dona (atenció directa, gestió de coordinació, seguiment indirecte...).

TRACTAMENT DE LA INFORMACIÓ

Tota la informació en relació a la dona atesa es registra a l'*Eina per a la gestió als serveis d'informació i atenció a les dones*, de l'Institut Català de les Dones.

Per a cada atenció s'ha de recollir la informació següent:

- Servei que l'atén:
 - primera acollida
 - servei d'informació i assessorament
 - servei d'assessorament psicològic
 - servei d'assessorament jurídic
- Àrea: violència
- Consulta:
 - Situació de violència múltiple
 - Violència psicològica
 - Violència psicològica i física
 - Violència econòmica
 - Violència sexual
 - Mutilacions genitals femenines
 - Matrimonis forçats

A més, l'aplicació permet el registre d'altres demandes en relació a l'àmbit d'intervenció del CIRD.

TRAMITACIÓ SERVEI TELEFÒNIC D'ATENCIÓ I PROTECCIÓ PER A VÍCTIMES DE VIOLÈNCIA DE GÈNERE (ATENPRO)

És un servei proporcionat pel Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, que es gestiona a través de la Federació Espanyola de Municipis i Províncies (FEMP). Aquest servei es tramita, única i exclusivament, des del Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD).

Objectius del servei:

- Proporcionar seguretat i tranquil·litat a les usuàries del servei i, per extensió, al seu cercle de persones properes, oferint-los suport, informació i assessorament, i garantint-los la comunicació interpersonal davant de qualsevol necessitat 24 hores al dia, contribuint així a la seva recuperació
- Potenciar l'autoestima i la qualitat de vida de les dones del servei, contribuint a crear una xarxa social de suport en el seu entorn habitual i animant-la que mantingui contacte amb l'entorn familiar i social no agressor amb plena seguretat
- Garantir una atenció immediata i adequada davant de situacions d'emergència, amb personal especialitzat, proporcionant seguretat a la dona i mobilitzant els recursos oportuns en funció del tipus d'emergència que s'hagi produït
- Fer un seguiment actiu de la situació en què es troben les dones a través del contacte periòdic amb el centre d'atenció

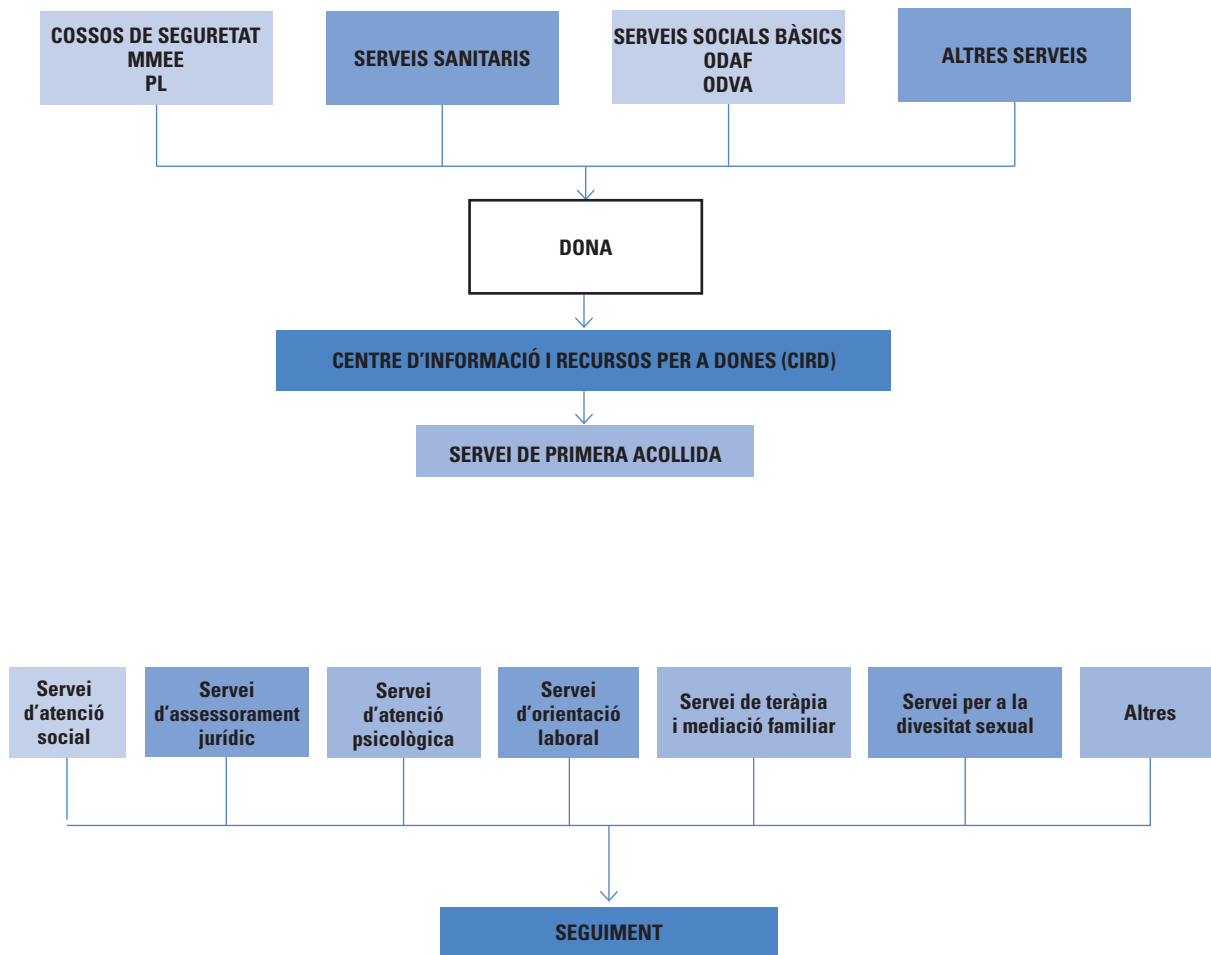
Requisits d'accés:

- Ser víctima de violència de gènere en els termes de l'article 1.1. de la Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, sobre mesures de protecció integral contra la violència de gènere
- No conviure amb la persona o persones que les han sotmès a maltractament
- Participar en els programes d'atenció especialitzada per víctimes de violència de gènere
- Acceptar les normes de funcionament del servei

Aquest servei pot quedar finalitzat a petició de la dona o per l'incompliment reiterat, per part de la dona, de les seves obligacions de col·laboració per fer possible la prestació del servei.

PROTOCOL CENTRE D'INFORMACIÓ I RECURSOS PER A DONES (CIRD)

8.2 Serveis socials bàsics

L'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, per complir les seves competències en matèria de serveis socials, està organitzat en el Servei d'Atenció a la Infància i les Famílies, que té cinc Oficines d'Atenció a les Famílies (ODAF) i el Departament d'Atenció a la Dependència i Vulnerabilitat en Persones Adultes.

La presència descentralitzada dels serveis socials bàsics a tots els districtes facilita la detecció de necessitats personals, familiars i comunitàries. Aquests serveis estan configurats per equips interdisciplinaris (equips bàsics d'atenció social – EBAS – formats per professionals del treball social, educació social i personal administratiu) que desenvolupen funcions de diagnòstic i intervenció, i també de gestió de la cartera de prestacions socials municipals i d'accés a prestacions de la Xarxa de Serveis Socials d'Atenció Pública; funcions que desenvolupen en coordinació directa amb la resta de serveis del municipi.

Les oficines d'atenció a les famílies ofereixen atenció, prèvia concertació, en horari de matí (de 9.30 a 14.00 h) en diferents dies, segons l'oficina, i també atenen en horari de tarda, segons les necessitats de les persones que cal atendre. Per accedir a l'atenció dels serveis socials bàsics hi ha un telèfon únic que permet concertar entrevistes, que és el **93 462 40 77**. Aquest telèfon està operatiu de dilluns a divendres de 9.00 a 14.00 h. Fora d'aquest horari hi ha un servei de contestador automàtic i una adreça de correu electrònic (atenciofamilies@gramenet.cat) per accedir als serveis socials.

VÍES D'ACCÉS

DIRECTA

La dona arriba al servei a títol individual i verbalitza estar patint una situació de violència masclista.

INDIRECTA

La dona és atesa pels SSB, en relació a una demanda no vinculada amb la violència i, en la fase de diagnòstic social es dedueix que n'està patint.

PER DERIVACIÓ

Un servei del Circuit, de l'àmbit no social, deriva la situació al SSB, que cita la dona per atendre-la en relació a la situació de violència.

PRIMERA ATENCIÓ

ENTREVISTA D'ACOLLIDA

La fa un o una professional de l'ODAF del territori segons el domicili de residència o del Departament d'Atenció a la Dependència i la Vulnerabilitat, segons el perfil de la dona. Cas que la dona hagi estat derivada des d'un altre servei, el o la professional de l'EBAS ha rebut, del servei que la deriva, tota la informació, mitjançant un informe o fitxa de derivació (pot ser en format paper o electrònic).

INTERVENCIÓ SOCIAL

INTERVENCIÓ INICIAL

Quan la dona manifesta que pateix una situació de violència:

- Diagnosticar la situació i determinar les prestacions (de servei, econòmiques o tecnològiques) més adients per garantir la seguretat de la dona i els seus fills/es, si n'hi ha
- Establir un pla d'intervenció social individual (i/o familiar) que reculli les prestacions recomanades (tant les municipals com les d'altres administracions), les accions que cal desenvolupar, la implicació de la xarxa social i familiar i les mesures de protecció, si són necessàries. Cas de necessitar un allotjament d'urgència es facilita l'accés al centre i es valora si cal un acompanyament
- Derivar la dona a un centre d'atenció primària de salut (CAP) per sol·licitar un certificat mèdic de lesions, cas que sigui necessari
- Informar sobre la idoneïtat d'interposar denúncia dels fets i assessorar-la sobre el lloc on ha de fer-ho (Mossos d'Esquadra o jutjat)
- Informar sobre els serveis que ofereix el Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD).
- Elaborar l'informe que identifica la situació de violència masclista que permeti accedir a la
- Xarxa d'Atenció i Recuperació Integral per a les dones en situacions de violència masclista, d'acord amb l'article 33.2.e) de la Llei 5/2008, de 24 d'abril, si escau.

Quan la dona no manifesta que pateix una situació de violència però, n'hi ha indicis:

- Fer un diagnòstic de la situació utilitzant els indicadors de detecció
- Establir un pla d'intervenció social individual que inclogui:
 - La creació d'un espai i d'un vincle de confiança que permeti a la dona sentir-se segura i tranquil·la en el servei.
 - Treballar amb la dona sobre el tema de la violència masclista com un fet estructural i present a la societat perquè puguem anar reconeixent la situació que està vivint.
 - La informació sobre els recursos disponibles i el tipus de suport que la dona pot rebre si decideix afrontar la situació.
 - La informació sobre la intervenció de protecció si hi ha menors implicats.
- En el cas de lesions evidents i, sempre que, la dona negui la situació de violència masclista o no vulgui emprendre accions, es comunicarà a la Fiscalia i/o al Jutjat de Violència la situació per tal que prenguin les mesures oportunes.

TRACTAMENT SOCIAL (SEGUIMENT DEL PLA DE TREBALL)

El/la professional de referència de la dona atesa fa el seguiment del pla de treball per:

- Avaluar l'evolució de la situació
- Prescriure les prestacions socials que siguin necessàries en cada moment
- Establir els canals de coordinació amb els serveis implicats en l'atenció a la dona i, si escau, per als seus fills/es. Per exemple, en el cas que la dona faci demanda explícita d'atenció psicològica o assessorament jurídic se'n farà una derivació al Centre d'Informació i Recursos per a Dones.

La intervenció social en relació a la situació de violència finalitzarà un cop la dona conclougui el procés de recuperació o, també, pel trasllat de la dona a un altre lloc de residència. En el cas que la dona sigui atesa en un servei d'atenció residencial de la Xarxa d'Atenció i Reparació Integral, el seguiment del pla de treball el continua fent el o la professional de referència que ha iniciat l'atenció social i es mantindrà fins la seva recuperació o fins que es traslladi a un domicili definitiu.

TRACTAMENT DE LA INFORMACIÓ

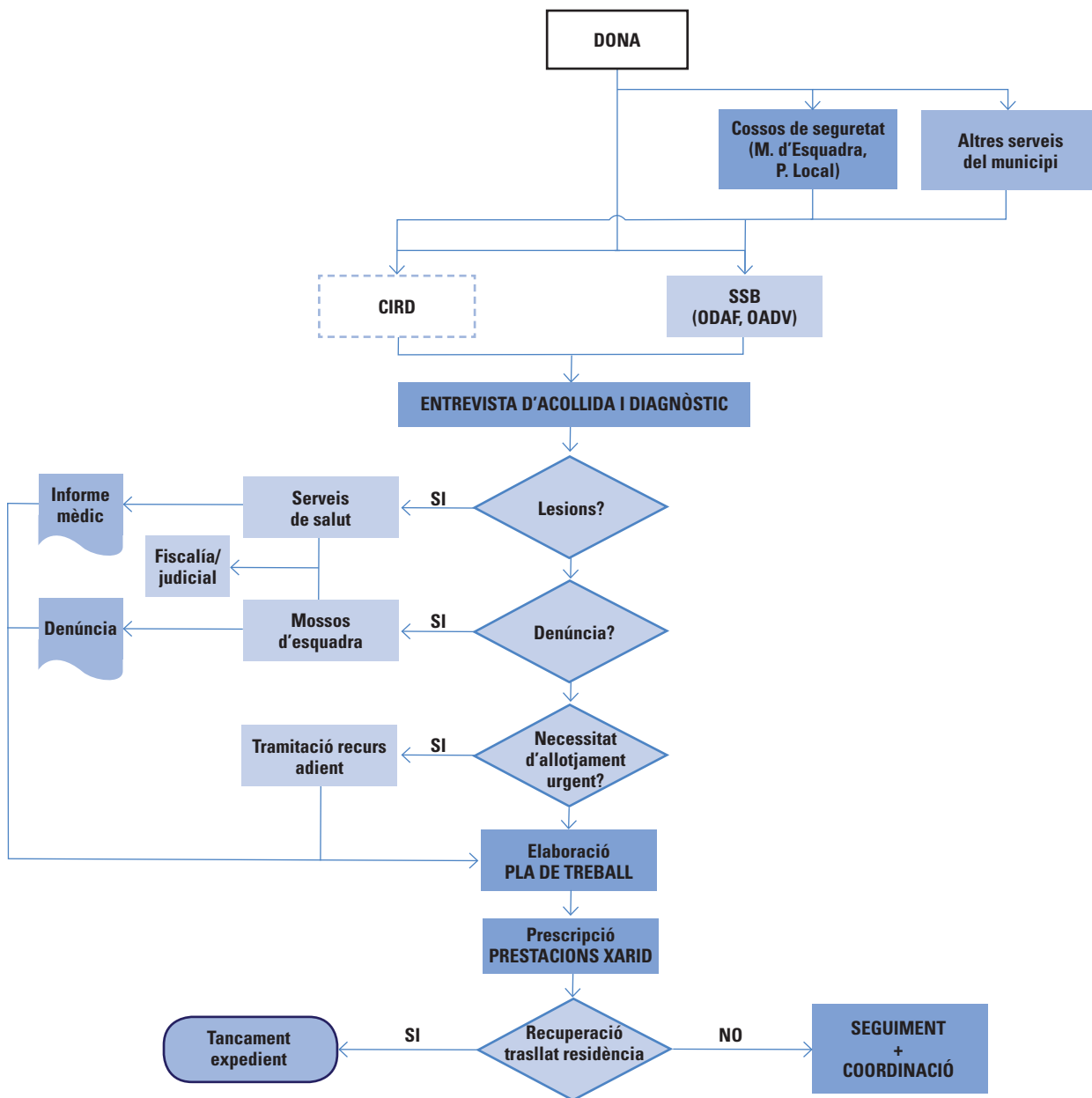
Tota la informació en relació a la dona atesa, i el seu nucli de convivència, es registra a l'aplicatiu XISSAP. D'acord amb el document de treball "Diagnòstic social - Situacions de necessitat social: desenvolupament dels diagnòstics socials", els diagnòstics vinculats amb les situacions de violència masclista s'emmarquen en la situació de necessitat en l'àmbit relacional, en l'apartat *Relacions familiars disfuncionals*. En l'aplicatiu informàtic XISSAP, a l'apartat Problemàtiques s'ha de registrar el diagnòstic: "Violència de gènere" i, aquest darrer es pot completar amb qualsevol dels diagnòstics següents:

- Estrès derivat de la situació familiar
- Conductes agressives en l'àmbit familiar (es registrarà com a diagnòstic de la persona agressora)
- Persona adulta en situació de negligència o abandó (es registrarà si la dona, o una altra persona adulta, víctima de violència presenta una situació especial d'incapacitat o vulnerabilitat que la fa dependre de la persona agressora)
- Menor víctima de maltractament físic o psicològic (es registrarà si hi ha fills/es que presencien la situació de violència)

A més, hi poden confluïr qualsevol dels altres diagnòstics previstos al XISSAP en relació a altres situacions de necessitat social, per manca d'autonomia i/o de caràcter material o instrumental.

PROTOCOL DELS SERVEIS SOCIALS BÀSICS

8.3 Àmbit sanitari

El *Protocol per a l'abordatge (per al tractament) de la violència masclista en l'àmbit de la salut de Catalunya*¹⁷ és el document marc que guia les intervencions dels professionals sanitaris, tant a l'ambulatori com a l'hospital. Aquest protocol vol garantir una intervenció i una protecció àgil i eficaç envers les dones. Tot i aquest marc de referència, esmentarem d'algunes especificitats del territori.

8.3.1 Atenció hospitalària

L' Hospital Universitari Germans Trias i Pujol (Badalona) i la Fundació Hospital de l'Esperit Sant (Santa Coloma de Gramenet) són els dos centres de referència que donen cobertura a la població de la ciutat. Tots dos ofereixen atenció sanitària integral i de qualitat d'acord amb els seus recursos i els seu fins. A a la vegada, s'hi fan activitats d'investigació i docència.

VIES D'ACCÉS

DIRECTA

La dona acut al servei hospitalari, sola o acompanyada per algun membre de la seva xarxa familiar o social.

INDIRECTA

La dona acut al servei hospitalari acompanyada pels cossos de seguretat: MMEE o Policia Local

ATENCIÓ

L'accés de la dona als serveis hospitalaris mitjançant el servei d'admissions d'urgències, generalment perquè s'han produït lesions o perquè hi ha una greu afectació psicològica. És en aquest moment de primera atenció quan es valora la gravetat i/o la urgència de la situació, i són els metges i les metgesses del servei d'urgències qui fan les passes següents:

- Anamnesis: consisteix en la descripció de l'esdeveniment. Inclou data, hora, lloc i circumstàncies; el tipus d'agressió i el possible consum associat de drogues i/o alcohol
- Exploració física
- Proves complementàries
- Diagnòstic/Valoració de les lesions
- Prescripció de tractament
- Documentació que cal emplenar

En cas de maltractament es redacta el comunicat de lesions que s'envia al jutjat. Una còpia del comunicat s'arxiva amb l'expedient hospitalari i una altra al Servei de Treball Social de la mateixa institució. La dona sempre està informada d'aquests tràmits.

Cas que l'atenció hospitalària es produeixi a l'Hospital Esperit Sant i que la dona manifesti haver patit agressions sexuals, serà derivada immediatament a l'Hospital Universitari Germans Trias i Pujol, on se l'atendrà segons el protocol establert.

Un cop duta a terme la primera atenció mèdica, i cas que la dona manifesti la seva intenció de denunciar la situació, se l'orientarà, d'acord amb el circuit que preveu el protocol, sobre la possibilitat de fer efectiva la denúncia a la comissaria dels Mossos d'Esquadra o a la de la policia local. Se la informarà que cas d'escollir la segona opció, serà imprescindible també presentar la denúncia dels fets als Mossos d'Esquadra. També se la informarà de la resta de serveis que estan inclosos a la Xarxa.

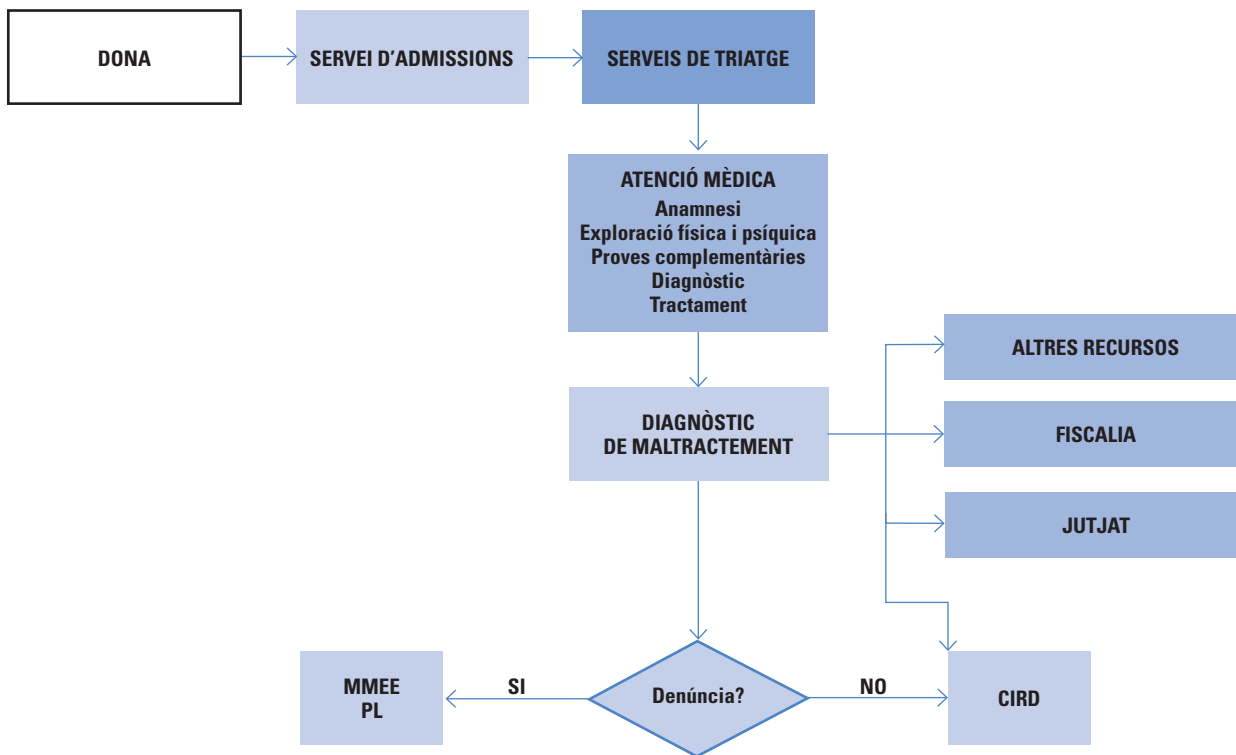
Cada hospital disposa d'un sistema informàtic que permet registrar els casos de violència que arriben al servei d'urgències. A la Fundació Hospital Esperit Sant els casos de violència que són atesos queden registrats informàticament a través dels comunicats de lesions judicials (es desglossen segons si són agressions o sospita de violència domèstica).

SEGUIMENT

Si la dona arriba a l'hospital en horari d'atenció de la Unitat de Treball Social, un cop feta la visita mèdica l'acollirà l'equip d'aquesta unitat de l'hospital. Cas que l'assistència tingui lloc fora d'horari de la Unitat (és a dir, en horari de tarda-nit) serà el/la professional que l'atén qui informarà la pacient dels serveis especialitzats en matèria de violència que hi ha a la ciutat¹⁸.

PROTOCOL HOSPITALARI

8.3.2 Centres d'atenció primària (CAP)

A la ciutat de Santa Coloma de Gramenet hi ha sis centres d'atenció primària (CAP), un a cada districte de la ciutat. L'horari d'atenció al públic és de 8.00 a 20.00 h. El sistema sanitari, mitjançant el conjunt de professionals que en formen part, és clau per a l'atenció a dones que han patit o pateixen violència però, també, és un espai privilegiat per prevenir i detectar precoçment aquesta violència masclista en tractar-se, en molts casos, del primer punt de contacte de les dones que viuen aquestes situacions amb una de les institucions o serveis de la Xarxa. Cal tenir en compte que la majoria de dones, en algun moment de la vida, accedeixen al sistema sanitari.

VIES D'ACCÈS

URGÈNCIES

La dona arriba al servei després de patir una agressió demanant l'informe de lesions, la majoria de vegades perquè ja ha denunciat

CITA PRÈVIA

Es detecta la violència masclista a través de les visites amb la pacient (concertades via Internet, call center o demanant hora a recepció)

PROGRAMA SALUT I ESCOLA

A través de la consulta oberta als instituts a través de l'equip d'infermeria dels centres d'atenció primària.

ATENCIÓ

Si la dona manifesta patir maltractament

- **Vol denunciar-ho?:** s'assessora la dona de la possibilitat de fer-ho a la policia local i/o als Mossos d'Esquadra, els la informaran dels seus drets.
- **No vol denunciar-ho?:** en aquest cas, l'opció d'interposar la denúncia queda a judici del professional¹⁹.

¹⁹ La Resolució de l'Associació Mundial de Metges recomana l'establiment d'una excepció, ètica i legislativa, del secret professional que permeti al metge informar dels abusos, quan sigui possible, amb el consentiment de la persona, però en determinades circumstàncies en què la víctima no es pugui expressar lliurement, sense el seu consentiment explícit. El protocol d'Istanbul parteix de la base del deure de confidencialitat, i estableix com a única excepció el fet d'evitar riscos per a la pacient.

Si existeix sospita de maltractament

Si els o les professionals sanitaris sospiten d'una possible situació de maltractament en la pacient, a partir dels indicadors específics de detecció, malgrat que la dona negui la situació, és important fer-ho constar a la seva història clínica (MEAP). A més, es lliurarà a la dona el Mapa de recursos de la Xarxa i se la informarà dels diferents serveis.

És important deixar constància de la situació al programa informàtic (E-CAP) a través dels registres següents:

T74. Síndrome de maltractament

T74.1. Abús físic

T74.2. Abús sexual²⁰

T74.3. Abús psicològic

T74.8. Altres síndromes de maltractament

Z61.8. Problemes relacionats amb altres experiències negatives en la infància (per als nens/es testimonis de violència masclista)

Com intervenir-hi?

És necessari valorar les lesions i l'estat psíquic. Reflectir al MEAP l'estat de la dona de la manera més exacta i completa possible (allò que el professional sanitari observa):

- Dades de la pacient
- Hora, lloc i professional que atén la pacient
- Relat textual (allò que explica la persona)
- Citar el nom de l'agressor, si la pacient el menciona, el tipus d'agressió, la data, el mecanisme d'agressió, etc.
- Explicitar si hi ha hagut més assistències per aquest motiu o és la primera
- Descriure les lesions físiques exhaustivament (mapa de lesions)

²⁰ En cas d'abús sexual cal derivar la víctima a l'Hospital de Germans Trias i Pujol. Per evitar manipulació de possible proves, no s'ha de fer cap exploració ginecològica.

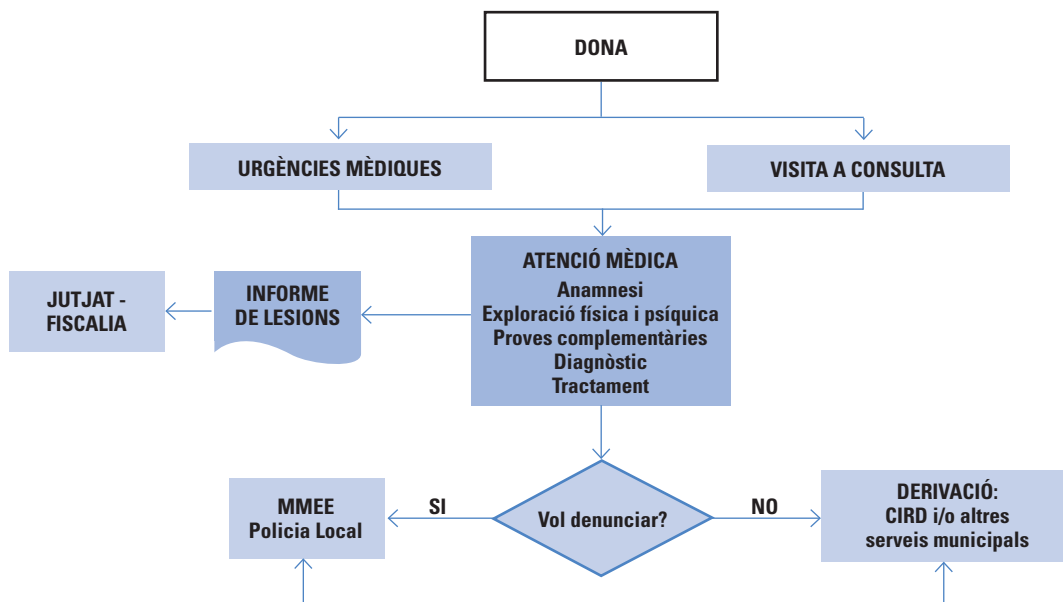

- Indicar-hi sempre que sigui possible:
 - Període d'evolució de les lesions
 - Si les lesions corresponen a la descripció que en fa la víctima i també a la manera com es van produir
 - Si hi ha signes externs i objectius d'altres lesions anteriors que manifesti la víctima
- Descriure-hi l'estat emocional
- Indicar-hi diagnòstic, pronòstic i derivacions

La comunicació al jutjat es fa mitjançant l'enviament de l'informe de lesions i el mapa anàtomica directament al fax del Jutjat de Santa Coloma de Gramenet.

Un cop s'ha atès la pacient és molt important concertar una visita amb la treballadora social del mateix centre de salut o bé derivar-la al Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD) per tal que la dona pugui accedir al servei jurídic, psicològic, o d'altres; i poder fer seguiment del cas.²¹

PROTOCOL DELS CENTRES D'ATENCIÓ PRIMÀRIA

8.3.3 Centre d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva (CASSIR)

El Centre d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva aglutina tots els serveis sanitaris d'atenció, prevenció i difusió sobre la salut sexual i reproductiva; així, inclou els serveis de ginecologia i tocolgia, juntament amb serveis d'assessorament i prevenció com el serveis de Tarda Jove. El CASSIR és un servei de la Generalitat de Catalunya i una part dels serveis, en concret l'atenció psicològica, es presta mitjançant un conveni entre el CATSALUT i l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet.

La majoria de dones adultes passen per aquest servei en diferents moments del cicle vital, ja sigui per revisions periòdiques, seguiments d'embaràs, detecció d'infeccions de transmissió sexual, interrupció voluntària de l'embaràs, etc. Així doncs, és un espai privilegiat per treballar la detecció i en cas de sospita de maltractament treballar amb la dona el vincle per poder adreçar-la als serveis del circuit corresponents.

Aquest servei també treballa conjuntament amb el Departament Municipal d'Ensenyament fent tasques de prevenció als instituts en temes de sexualitat.

8.3.4 Centre Dr. Emili Mira (recinte Torribera)

Aquest centre forma part de la xarxa pública de serveis sanitaris de salut mental i sociosanitaris. La seva funció és l'atenció especialitzada a persones amb malalties mentals i amb trastorns cognitius; per desenvolupar la seva funció, treballa amb la comunitat per mantenir aquests ciutadans en el seu entorn habitual, amb el màxim nivell d'autonomia i afavorint sempre la coresponsabilitat de les famílies.

Des del Centre Dr. Emili Mira s'atenen, principalment, urgències psiquiàtriques; amb posterioritat els i les pacients són derivades al Centre de Salut Mental d'Adults per fer-ne el seguiment. Si en algun moment de l'atenció es detecta una situació de violència masclista, actuen d'acord amb el circuit d'urgència i faciliten a la dona el mapa de recursos de la ciutat.

8.3.5 Centre de Salut Mental d' Adults (CSMA)

El Centre de Salut Mental d'Adults (CSMA) és un servei d'atenció sanitària especialitzada i de suport a l'atenció primària en salut. Disposa d'un equip que està compost per professionals de la psiquiatria, la psicologia i el treball social.

La intervenció del CSMA es produeix de dues maneres:

- Detecció del CSMA.- En el procés d'atenció a una pacient es detecta una situació de violència masclista i es valora la necessitat d'una derivació al Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD), la qual cosa es farà mitjançant el formulari de derivació acompanyat d'un informe.
- Detecció des del Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD).- En el procés d'atenció a una dona en situació de violència es detecta la necessitat que el CSMA faci una valoració de l'estat de la seva salut mental; l'accés a aquest servei el determina el metge/ssa de capçalera. El Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD) fa una carta per al metge/essa referent de la dona i des del Centre d'Atenció Primària es tramita la derivació al CSMA.

8.3.6 Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ)

El Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil, que depèn de la Fundació Vidal i Barraquer, fa l'assistència en salut mental als infants i adolescents de Santa Coloma de Gramenet, fins als 18 anys, mitjançant un concert amb el Servei Català de la Salut.

Diagnostica orienta i tracta els pacients i les seves famílies des del treball clínic però, també, amb la vocació de col·laborar en la promoció de la higiene mental de la població, de la qual té cura, en estreta col·laboració amb els serveis de pediatria i medicina general dels ambulatoris de la xarxa sanitària pública, i també del medi escolar i social de cada pacient, a fi d'aconseguir una atenció més integradora i àmplia.

Qualsevol dels serveis de la Xarxa que detecti alguna problemàtica amb un infant o adolescent en relació a la situació de violència viscuda en l'àmbit de la parella, ha de fer la derivació pertinent al CSMIJ per mitjà del/la pediatra de referència del nen o la nena afectat/da, o del metge/essa de capçalera.

8.3.7 Centre d'Atenció i Seguiment de Drogodependències (CAS)

Si es detecten problemes de consum de substàncies, des del Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD), o qualsevol altre servei de la Xarxa, es proporcionarà informació al CAS de referència, situat a Badalona, carrer Laietània, 29 – 39, tel. 93 389 79 79.

En tot cas, l'accés al Centre s'ha de fer mitjançant sol·licitud de visita presencial i l'horari és de dilluns a divendres de 13.00 a 14.00 h.

8.4 Àmbit de seguretat

8.4.1 Mossos d'Esquadra

La policia de la Generalitat, els Mossos d'Esquadra (ME), és la policia pròpia de Catalunya. El seu objectiu prioritari és treballar per a la comunitat i oferir-li un servei de qualitat, basat en la proximitat i la responsabilitat, la professionalitat i l'eficiència. Disposa d'atenció especialitzada, a totes les comissaries, a les víctimes relacionades amb els delictes violents, sexuals, de violència masclista, de violència domèstica, contra menors i amb tots aquells en què estiguin relacionats col·lectius de risc o especialment vulnerables.

VIES D'ACCÈS

DIRECTA

A través de les trucades dels telèfons d'urgència (112), o del telèfon directe de l'oficina municipal 93 462 93 00.

Observació directa d'una agressió a la via pública.

En cas d'urgència, un equip de MMEE es desplaçarà al lloc dels incidents

INDIRECTA

A través del veïnat o terceres persones (familiars, amics) que informin dels fets.

Trucada d'altres serveis municipals (centres d'atenció primària, centres d'ensenyament, programasalutiescola, etc.

ATENCIÓ

Qui fa l'atenció?

Qualsevol professional de l'Oficina d'Atenció al Ciutadà, format específicament en violència masclista.

Hi ha presència de lesions?

SÍ: S'informa a la víctima de la conveniència de ser assistida en un centre sanitari i obtenir un comunicat facultatiu amb la descripció de les lesions. Es valorarà possible acompanyament a l'Hospital Esperit Sant; i se li recomana que demani hora de visita al Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD).

NO: Es recomana a la dona que vagi al Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD), se li expliquen els diferents serveis d'atenció dels quals disposa aquest centre²².

Vol presentar denúncia?

SÍ: Els ME recullen la denúncia dels fets, un cop explorat el motiu de la denúncia, i després assessoren la víctima sobre el procés que ha de seguir. Cal recollir informació en relació a:

- Existència de denúncies anteriors
- Antecedents de violència masclista en relacions anteriors
- Relació víctima-agressor
- Situació familiar (sobretot en relació als menors)
- Característiques de l'agressor (tinença d'armes, addiccions, situació econòmica, etc.)
- Sensació de perill per part de la víctima

Es pren declaració a possibles testimonis de l'agressió o d'altres agressions que s'hagin produït amb anterioritat. És necessari informar i assessorar la víctima dels seus drets, del servei d'assistència jurídica del Col·legi d'Advocats per rebre assessorament jurídic i dels recursos dels serveis municipals d'assessorament a la dona²³. Cas que la dona estigui hospitalitzada, una unitat dels ME anirà a l'hospital a recollir la denúncia.

NO: Cas que la víctima no vulgui presentar una denúncia, el cos de Mossos d'Esquadra actua d'ofici, i informa la dona sobre aquesta actuació. Cal informar-la dels drets que té i de les accions que pot emprendre mitjançant les actes policials. També se li dóna informació de serveis especialitzats a través del mapa de recursos de la ciutat.

Davant d'una situació on es detecta una agressió, els Mossos d'Esquadra valoren els fets i la detenció o imputació del presumpte agressor.

S'ha detingut l'agressor?

SÍ: Es fan les diligències per formalitzar un judici ràpid en els casos que la llei ho permeti i es posa el detingut a disposició judicial.

NO: Si es valora l'existència de risc elevat per a la integritat física de la víctima, es recomana a la dona que vagi a viure a casa d'amistats o familiars o s'activa l'allotjament d'urgència.

ALLOTJAMENT D'URGÈNCIA

Mossos d'Esquadra i Policia Local fan les gestions necessàries per tramitar l'allotjament d'urgència, únicament si la denúncia s'efectua fora de l'horari de Serveis Socials i/o del Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD), és a dir, actuen en horari de tarda o cap de setmana.

S'informa a la dona dels recursos municipals on es pot adreçar i se li entrega un mapa de recursos de la ciutat.

La dona vol marxar de la llar familiar?

SÍ: Acompanyament policial, si escau, al seu domicili perquè hi reculli objectes de caire personal i de primera necessitat.

NO: S'han de valorar els recursos de la dona

- Té recursos segurs?: se l'acompanya, si es considera necessari, a casa de familiars o amistats
- No té recursos: es tramita allotjament d'urgència²⁴.

²⁴ Sota cap concepte és pot facilitar aquesta adreça a ningú que pregunti per la localització de la víctima

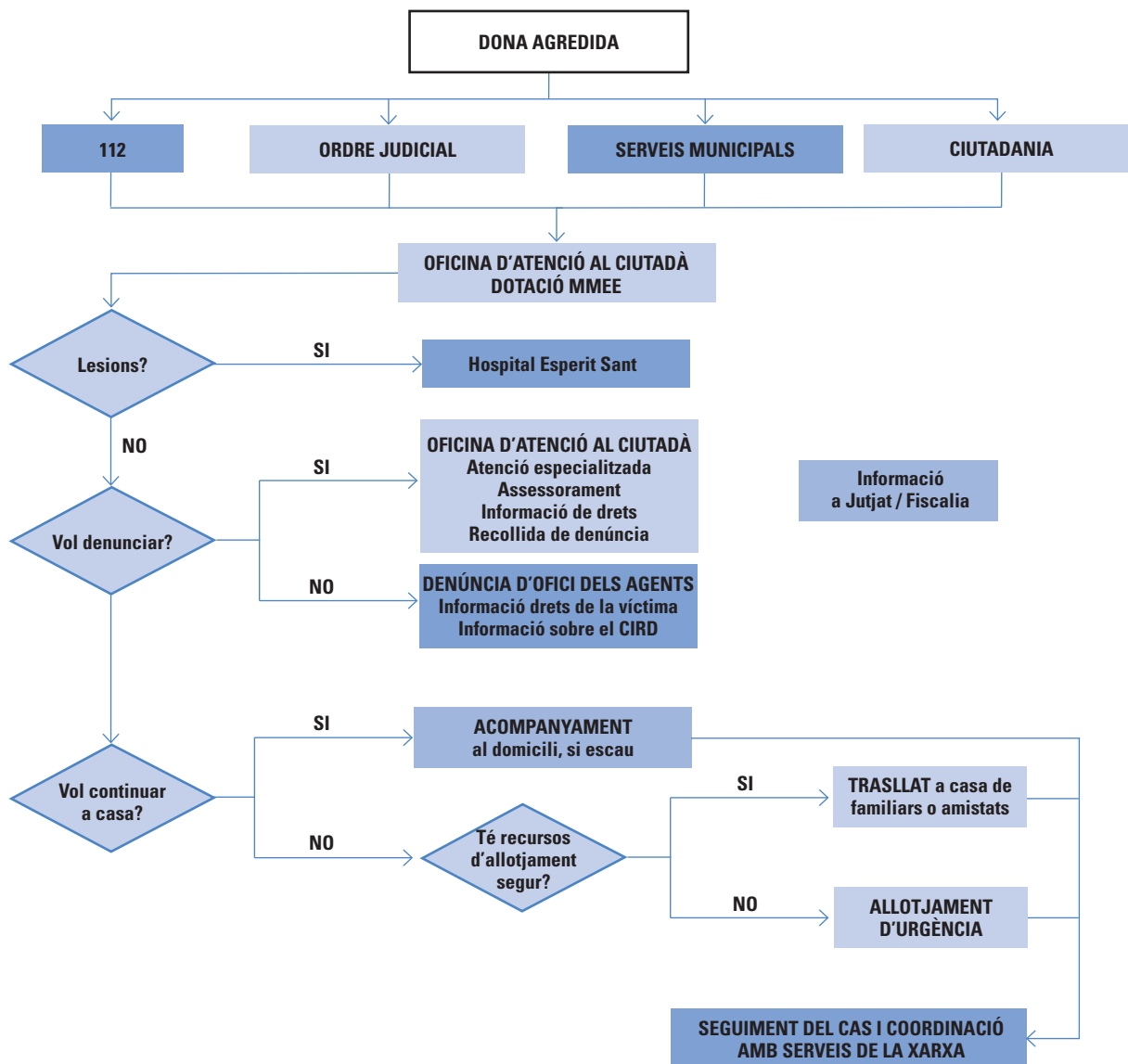
SEGUIMENT

Posteriorment a aquesta intervenció, l'equip de l'Oficina d'Atenció a la Víctima fa un seguiment telefònic de l'estat de la víctima, i si escau, presencial, en el qual ha de valorar: l'estat emocional, la visita a altres serveis, l'aplicació de mesures d'assessorament, etc. És sumament important en aquest seguiment la cooperació amb altres professional de la Xarxa per poder oferir a la dona una atenció integral tenint en compte les seves necessitats.

L'Oficina d'Atenció a la Víctima (OAV) també fa una investigació en relació a les ordres judicials rebudes.

PROTOCOL DELS MOSSOS D'ESQUADRA. Vol denunciar-ho?

8.4.2 Policia local

La policia local de Santa Coloma de Gramenet té com a missió oferir seguretat i protecció a la ciutadania que es troba en situació de risc, entre les quals hi ha les persones que han viscut o viuen una situació de violència masclista. Els membres del cos policia són, en moltes ocasions, els i les agents principals que activen i mobilitzen la resta de serveis implicats en l'atenció a les víctimes.

SEGUIMENT

DIRECTA

A través de les trucades dels telèfons d'urgència (092-112), o del telèfon directe de l'oficina municipal 93 462 40 10.

En cas d'urgència, una patrulla de la policia local es desplaça al lloc dels incidents.

INDIRECTA

A través del veïnat o terceres persones que informin dels fets.

ATENCIÓ

Qui atèn la persona?

Qualsevol professional de la Oficina d'Atenció al Ciutadà policia (OAC).

Presència de lesions?

SÍ: S'informa la víctima de la conveniència de ser assistida en un centre sanitari i obtenir un comunicat facultatiu amb la descripció de les lesions patides. S'acompanya la persona a l'Hospital Esperit Sant, cas que sigui necessari.

NO: Recomanació d'anar a centres específics, com per exemple, centres d'atenció primària, serveis socials, al Centre d'Informació i Recursos per a Dones, etc.

Vol presentar denúncia?

SÍ: La policia local recull la denúncia dels fets. Important recollir informació rellevant en relació a:

- Existència de denúncies anteriors
- Relació víctima-agressor
- Característiques de la relació afectiva
- Comportament de l'agressor en el compliment de càrregues familiars
- Descripció temperamental de l'agressor
- Presència d'addicions, toxicomanies, etc.
- Possessió d'armes
- Lloc de freqüentació
- Vehicle que utilitza l'agressor
- Professió i situació laboral d'ambdós membres
- Dependència econòmica víctima-agressor, etc.

S'informa i assessora la dona dels seus drets, del servei d'assistència jurídica del Col·legi d'Advocats per rebre assessorament jurídic i dels recursos dels serveis municipals d'assessorament i atenció a la dona²⁵.

NO: Cas que la víctima no vulgui presentar denúncia, caldrà informar d'ofici el jutjat corresponent, i indicar a la víctima que el cos policial té l'obligació de fer-ho.

S'ha detingut l'agressor?

SÍ: Es fan les diligències pertinents i es posa el detingut a disposició judicial.

NO: Si es valora l'existència de risc elevat per a la integritat de la víctima, es recomana a la víctima que vagi a viure a casa d'amistats o familiars o s'activa l'allotjament d'urgència.

Vol marxar de la llar familiar?

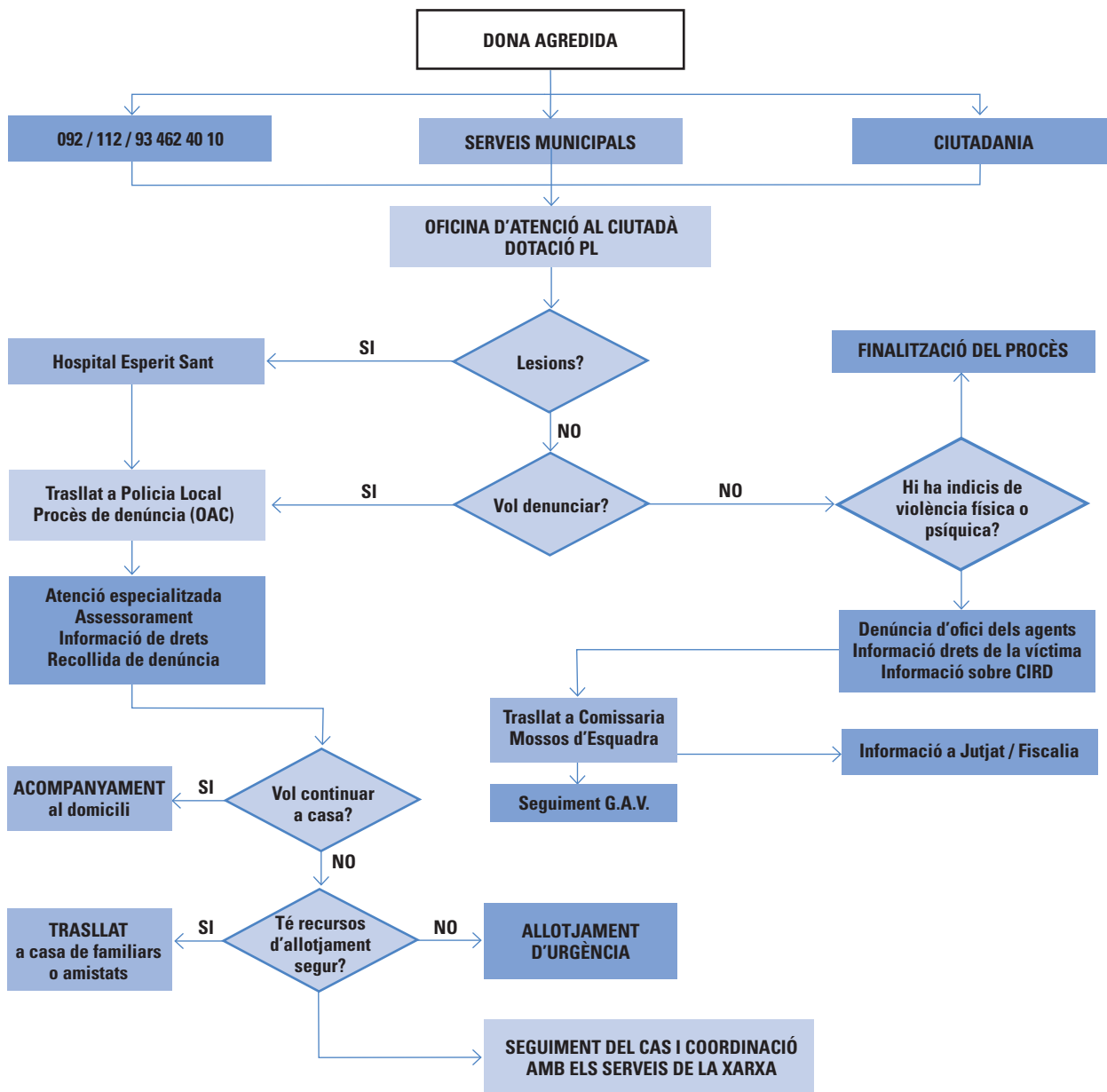
SÍ: La policia, si escau, acompanya la víctima a casa seva perquè hi reculli objectes de caire personal i de primera necessitat. Aquest acompanyament es farà independentment del fet que la persona hagi interposat denúncia o no.

NO: Cal valorar els recursos de la dona

- Té recursos segurs?: se l'acompanya a casa de familiars o amistats
- No té recursos: es tramita l'allotjament d'urgència²⁶ i se n'informa el Centre d'Informació i Atenció a les Dones. Es facilita a la dona una visita l'endemà al CIRD.

PROTOCOL POLICIA LOCAL

8.5 Àmbit judicial

La LO 1/2004 regula, al capítol IV, la matèria relativa a les mesures judicials de protecció i seguretat de la víctima.

En l'àmbit jurídic, la tutela judicial correspon als jutjats de violència sobre la dona però, en tot cas, intervenen en la detecció, atenció, acompanyament i derivació diversos subjectes com cossos de policia, organismes o entitats assistencials (públics o privats), el mateix Ministeri Fiscal, lletrats/des i altres professionals que puguin tenir un paper determinant en l'activació de les mesures de protecció de la víctima.

8.5.1 Intervenció judicial

Jutjats de violència sobre la dona (VIDO)

La creació de jutjats especialitzats és una de les novetats més destacables de la LO 1/2004. El legislador, amb aquesta mesura, pretén evitar la descoordinació jurisdiccional civil i penal i, per tant, centralitzar les actuacions per millorar l'agilitat del procés i garantir la seguretat jurídica de la víctima.

Amb els jutjats de violència sobre la dona es pretén aconseguir, en tots els partits judicials, una atenció adequada davant dels problemes relacionats amb la violència de gènere. S'estableix que cada partit judicial disposi d'un o més jutjats de violència i, també es preveu que un mateix jutjat pugui estendre la seva jurisdicció a dos o més partits dins la mateixa província.

Competències dels jutjats de violència sobre la dona

Tenen atribuïdes les competències civils i penals en aquest àmbit; coneixen l'Ordre de protecció, sens perjudici de les competències atribuïdes al Jutjat de Guardia, i també les següents:

Competències penals: assumirà aquestes competències sempre que:

- a) Es tracti de:
 - Determinats delictes: homicidis, avortaments, delictes contra la llibertat, la integritat moral, contra la llibertat i la indemnitat sexual. Qualsevol altre delicte contra drets i deures familiars comès amb violència o intimidació (art. 87 ter LOPJ 1a i b.)
 - Determinades faltes (art. 87 LOPJ 1 c)
 - Determinats delictes i faltes connexes (les comeses com a mitjà per perpetuar faltes o delictes de la seva competència, facilitar la seva execució o procurar impunitat) (art. 17 bis LECrim)
 - Ordres de protecció
- b) Quan hi hagi relació entre l'autor i la víctima
- c) Quan constitueixi expressió de violència de gènere

Competències civils: Els jutjats de violència sobre la dona exerceixen les seves competències en matèria civil d'una manera exclusiva i excloent i, en tot cas, de conformitat amb els procediments i els recursos que preveu la Llei d'enjudiciament civil quan hi concorrin simultàniament els requisits següents:

- Que es tracti de matèries de procediment civil específic
- Ha d'existir un procediment penal per violència de gènere
- Víctima i autor han de ser parts en el litigi civil

Serà competent el Jutjat de Violència sobre la Dona del domicili de la víctima.

Conflictes de competència

Quan un jutjat de primera instància estigui instruint una causa civil i tingui informació de la comissió sobre actes de violència de gènere, es procedirà a la pèrdua de competència objectiva per part del Jutjat de Primera Instància a favor del Jutjat de Violència. Es poden donar dos casos:

- Si ja s'ha iniciat el procés penal o s'ha dictat ordre de protecció: remissió de les actuacions al VIDO sense necessitat que aquest jutjat ho demani.
- Si no s'han iniciat les actuacions ni s'ha dictat ordre de protecció: citació a les parts i al Ministeri Fiscal a una compareixença. El Ministeri Fiscal decideix en 24 hores si hi denuncia i demana ordre de protecció i, si ho fa, el VIDO requereix la inhibició al jutge civil.

Jutjat de 1a Instància i Instrucció núm. 6 (VIDO)
08921 Santa Coloma de Gramenet. Pg. Salzereda, 15-18

8.5.2 Ordre de protecció

L'ordre de protecció és l'instrument que reconeix la llei per a la salvaguarda dels drets de les dones que pateixen o han patit violència de gènere.

És una resolució judicial que, en els casos en què hi hagi indicis fonamentats de la comissió de delictes o faltes de violència de gènere i existeixi una situació objectiva de risc per a la víctima, ordena la protecció mitjançant l'adopció de mesures cautelars penals i civils, a més d'activar una sèrie de mesures d'assistència i protecció social.

Confereix a la víctima un estatut integral de protecció que pot fer valer davant de qualsevol autoritat i administració pública; això implica l'obligació dels jutjats de comunicar totes les ordres de protecció a l'Oficina d'Atenció a la Victima.

L'ordre de protecció implica, a més, el dret de la víctima a ser informada permanentment sobre la situació processal de l'agressor i la seva situació penitenciària.

Qui la pot demanar?

Pot sol·licitar l'ordre de protecció:

- La víctima
- Qualsevol persona que tingui amb la víctima alguna de les relacions de parentiu descrites a l'art. 173 CP i
- El Ministeri Fiscal

Els organismes o les entitats assistencials (públics o privats) estan obligats a informar el jutge o el Ministeri Fiscal dels fets que puguin donar lloc a una ordre de protecció, quan tinguin coneixement o indicis que la víctima es troba en situació de risc.

On es presenta?

A qualsevol comissaria de policia (en aquest cas anirà acompanyada de l'atestat policial), al jutjat, a la fiscalia, a les oficines d'atenció a la víctima, als serveis socials, a les institucions assistencials dependents de les administracions públiques i als serveis d'orientació jurídica dels col·legis d'advocats.

Els jutjats de violència sobre la dona no actuen de guàrdia. Les diligències i les resolucions que conegui aquest jutjat han de ser practicades durant les hores d'audiència i és la policia judicial qui dona les citacions per al dia hàbil més immediat.

Com s'adopta?

Un cop rebuda la sol·licitud, el jutge convoca les parts a una audiència urgent, que es farà en un termini màxim de 72 hores, on seran citats la víctima, l'agressor i el Ministeri Fiscal. La no-assistència de la víctima o de la persona sol·licitant de l'ordre de protecció no determinarà necessàriament la suspensió de l'audiència.

Audiència de les parts: Es fa mitjançant la declaració separada de víctima i agressor, els seus fills/es i la resta de membres de la família.

Resolució: Conclou l'audiència, el jutge dicta una interlocutòria mitjançant la qual resol el que procedeix i estableix les mesures civils i penals que consideri. En cas que consideri insuficients les diligències practicades, ordenarà que el procediment continuï com a diligències prèvies del procediment abreujat.

Comunicació i inscripció de l'ordre de protecció:

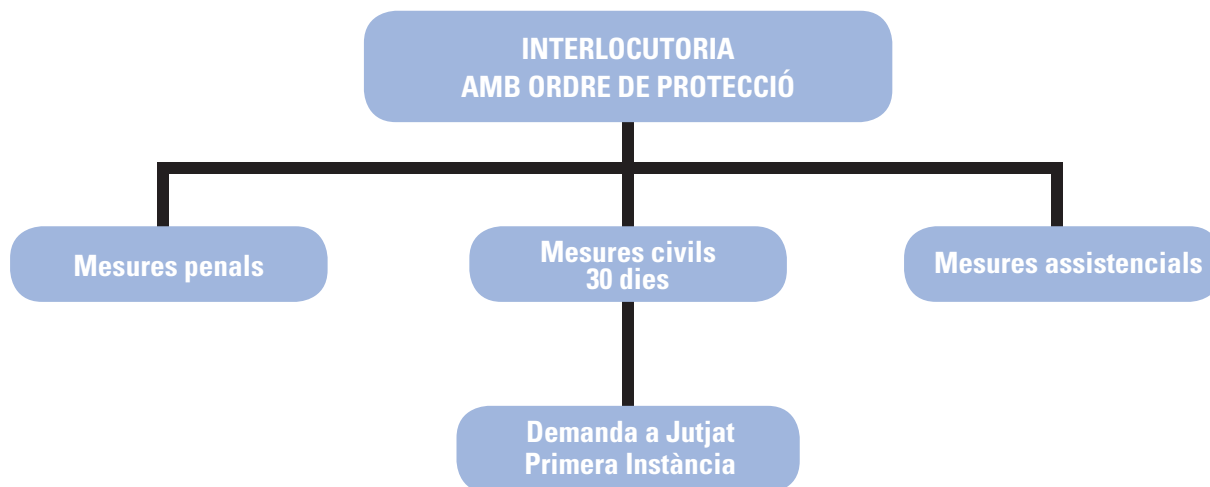
La resolució d'ordre de protecció es comunica a:

- a. Les parts, agressor i fiscal
- b. La víctima
- c. Les administracions públiques (punt de coordinació)
- d. Policia o forces de seguretat

L'ordre de protecció s'inscriu al Registre Central per a la protecció de les víctimes de la violència domèstica, on s'haurà de fer constar, igualment, si aquesta ordre queda sense efecte.

Possibles mesures que cal adoptar

Mesures penals

Les mesures concretes que cal adoptar, en matèria penal, que preveu la LO 1/2004 estan regulades a la Llei d'enjudiciament criminal. Les mesures penals es recullen a l'article 544 bis d'aquesta llei.

Són mesures de caràcter provisional; la vigència l'establirà el jutge. En principi, es mantenen fins que es dicti sentència i, en tot cas, mentre es tramiten els eventuais recursos.

Són les següents:

- Prohibició de residir en determinats llocs
- Prohibició d'aproximar-se a determinats llocs
- Prohibició d'aproximar-se o comunicar-se amb la víctima
- Suspensió del dret a la tinença i ús d'armes
- Presó provisional

L'article 37 de la LO 1/2004 modifica la redacció de l'art. 153 del CP i tipifica el delictes de maltractaments, tant físics com psicològics, incloent-hi la violència ocasional, amb la qual cosa es diferencia de l'art. 173 del CP que té en compte l'element d'habitualitat.

En el quadre següent es resumeixen les penes previstes segons el fet punible.

Delicte	Norma	Víctima	Característiques	Penalitat
Maltractaments	Article 153	(153.1) Dones, sempre que existeixi o hagi existit una relació conjugal o relacions similars d'afectivitat, tot i no hi hagi hagut convivència.	Violència física i psicològica Violència ocasional	Presó de 6 mesos a 1 any o treball en benefici de la comunitat per 31 a 80 dies
		(153.2) Els altres subjectes passius que recull l'art. 173.2 del CP.		Presó de 3 mesos a 1 any treball en benefici de la comunitat de 31 a 80 dies
Maltractaments habituals	Article 173.3	Subjectes recollits a l'art. 173.2 CP ²⁷ .	Violència habitual	Presó de 6 mesos a 3 anys
Amenaces lleus i coaccions lleus	Art. 171.4 i 172.2 CP	Dones, sempre que existeixi o hagi existit una relació conjugal o relacions similars d'afectivitat, tot i que no hi hagi hagut convivència.		Presó de 6 mesos a 1 any o treball en benefici de la comunitat de 31 a 80 dies
Delicte de lesions	148.4 i 5 CP	Dones, sempre que existeixi o hagi existit una relació conjugal o relacions similars d'afectivitat, tot i que no hi hagi hagut convivència.		Presó de 2 a 5 anys

²⁷ El que habitualment exerceixi violència física o psíquica sobre qui sigui o hagi estat el cònjuge o sobre persona que estigui o hagi estat lligada a ell per una anàloga relació d'afectivitat fins i tot sense convivència, o sobre els descendents, ascendents o germans per naturalesa, adopció o afinitat, propis o del cònjuge o persona que conviu, o sobre els menors o incapaços que amb ell convisin o que estiguin subjectes a la potestat, tutela, curatela, acolliment o guarda de fet del cònjuge o persona que conviu, o sobre persona emparada en qualsevol altra relació per la qual es trobi integrada en el nucli de la seva convivència familiar, així com sobre les persones que per la seva especial vulnerabilitat es troben sotmeses a custòdia o guarda en centres públics o privats (...)

Cal tenir en compte també l'art. 468 del Codi penal que estableix els supòsits d'incompliment d'ordres d'allunyament, ordres de protecció o mesures de seguretat o cautelars o de la mateixa naturalesa imposades en processos criminals relacionats amb violència domèstica. S'estableix pena de presó o privació de llibertat, de 6 mesos a 1 any, en el cas de trencament de condemna, i multa de 12 a 24 mesos en els altres casos.

En el cas d'incompliment de la prohibició d'aproximació i comunicació (art. 48 CP) i en el cas que l'ofès sigui una de les persones de l'art. 173.2, s'imposarà pena de presó de 6 mesos a 1 any.

Mesures civils

Sens perjudici del que estableix l'art. 158 del Codi Civil, relatiu a les mesures de filiació, la LO 1/2004 remet a l'art. 544. ter 7 LECr on s'estableixen les mesures de naturalesa civil. Aquestes mesures poden ser les següents:

- Atribució de l'ús de l'habitatge familiar
- Determinació del règim de custòdia i visites i comunicació amb els fills/es
- Règim de prestació d'aliments
- Qualsevol altra mesura que es consideri oportuna

Aquestes mesures s'han de sol·licitar a instància de part, no s'estableixen mai d'ofici. Per aprovar aquestes mesures és imprescindible que no hagin estat acordades amb anterioritat per cap òrgan de jurisdicció civil ja que, amb caràcter general, l'ordre penal no pot modificar mesures adoptades en la jurisdicció civil.

Aquestes mesures tenen limitada la seva vigència a 30 dies. En aquest termini han de ser ratificades, modificades o deixades sense efecte pel jutge civil. Si en el termini de 30 dies la víctima no insta un procediment civil, aquestes mesures queden sense efecte. Però si dins d'aquest termini es presenta la demanda, les mesures es poden prorrogar durant 30 dies més, comptadors a partir de la presentació de la demanda.

Altres mesures

A més de les mesures penals i civils, l'ordre de protecció permet adoptar les mesures següents:

- Sortida obligatòria de l'imputat del domicili on hagi estat convivint amb la víctima o residència de la unitat familiar, i prohibició de tornar-hi
- Excepcionalment, autorització a la víctima perquè concerti amb una agència o societat pública d'arrendament d'habitatges, la permuta de l'habitatge familiar per un altre, durant el temps i les condicions que es determinin
- Suspensió de l'exercici de la pàtria potestat i/o de la guarda i custòdia de menors
- Suspensió del règim de visites o establiment d'un règim de visites vigilat en algun servei especialitzat

Mesures assistencials

Són aquelles mesures que s'atorguen en virtut dels drets que reconeix la LO 1/2004, als quals es fa referència a l'apartat del marc legal d'aquest document. Són mesures de caràcter assistencial i/o econòmic per a la víctima (per exemple: renda activa d'inserció, altres ajuts econòmics, escolarització immediata dels fills/es...).

8.5.3 Assistència jurídica gratuïta

Qui la sol·licita?

Quan la dona no disposa de suficients mitjans econòmics pot accedir a l'assistència jurídica gratuïta. En tot cas, la LO 1/2004 no exigeix l'acreditació prèvia de la manca de recursos en sol·licitar l'assistència jurídica gratuïta en casos de violència de gènere, ja que aquesta assistència es presta immediatament, sens perjudici que si no es reconeix amb posterioritat, hauran d'abonar els honoraris.

Per tal d'accedir al dret, les persones físiques han d'acreditar uns ingressos anuals de la unitat familiar inferiors al doble de l'IPREM (Indicador Públic de Rendes d'Efectes Múltiples) i, excepcionalment, també hi poden accedir en cas de no superar el quàdruple de l'IPREM.

L'import de l'IPREM per a l'any 2012, i els valors màxims per trams, són els següents:

	IPREM	IPREM x 2	IPREM x 3	IPREM x 4
Import mensual	532,51 €	1.065,02 €	1.597,53 €	2.130,04 €
Import anual	7.455,14 €	14.910,28 €	22.365,42 €	29.820,56 €

Com se sol·licita?

Per sol·licitar el reconeixement del dret d'assistència jurídica gratuïta cal emplenar l'imprès de sol·licitud. Se n'han de presentar quatre còpies: per a la Comissió d'Assistència Jurídica Gratuïta, per al Col·legi d'Advocats, per al Col·legi de Procuradors i per a la persona sol·licitant.

Juntament amb aquest imprès cal aportar-hi la documentació següent per acreditar la situació econòmica de la unitat familiar:

- Una còpia de la darrera declaració d'IRPF dels membres de la unitat familiar
- Una còpia de la darrera declaració de l'impost de patrimoni dels membres de la unitat familiar
- Una còpia de les sis darreres nòmines dels membres de la unitat familiar
- Un informe actual de vida laboral, de la Tresoreria General de la Seguretat Social
- Cas que la persona sol·licitant no estigui obligada a fer la declaració d'IRPF, uncertificat dels centres de treball i/o un certificat de cobrament de pensions i/o un certificat de l'Oficina de
- Treball de la Generalitat sobre percepcions de prestacions o subsidis d'atur, certificats d'ajuts o altres percepcions procedents d'altres administracions públiques
- Una còpia del llibre de família, si la persona sol·licitant està casada i/o té fills acàrrec seu
- Una còpia del contracte de lloguer o del rebut mensual de l'habitatge habitual de la persona sol·licitant (hipoteca), si s'ha declarat com a càrrega per a l'economia familiar
- Una còpia dels títols de propietats de béns immobles de la unitat familiar
- Un certificat de valors de béns mobles, si se n'és titular

A més d'aquesta documentació, el col·legi d'advocats que tramiti la sol·licitud i la Comissió d'Assistència Jurídica Gratuïta poden demanar documentació complementària per acreditar més específicament la situació econòmica de la unitat familiar segons les dades que s'indiquin de la persona sol·licitant.

On se sol·licita?

Aquesta sol·licitud s'ha de presentar al col·legi d'advocats del partit judicial on s'ha de tramitar el procediment judicial o bé al jutjat del domicili de la persona sol·licitant

Servei d'Orientació Jurídica (SOJ) a Santa Coloma de Gramenet i Badalona

Passeig de la Salzereda, 15-18. 08921 Santa Coloma de Gramenet

Telèfon 93 422 15 45

Horari d'atenció de dilluns a divendres, de 9.00 a 14.00 h

Assignació d'una cita presencial per a un dia i hora determinats, d'acord amb la urgència de la consulta.

Es pot demanar cita:

- presencialment
- trucant al telèfon 93 422 15 45, de 9.00 a 14.00 h
- en línia SOJ ON-LINE

8.5.4 Intervenció forense

El metge forense és un funcionari públic que pertany al Cos Nacional de Metges Forenses. Una de les seves funcions consisteix a emetre els informes que li siguin requerits sobre qualsevol matèria mèdica que pugui ésser d'interès per a jutges i/o fiscals. En els casos de violència masclista s'encarrega de la valoració del dany corporal per tal de determinar les lesions físiques i/o psíquiques que es puguin haver produït.

La valoració del metge forense es tradueix en l'emissió d'un informe pericial, els continguts del qual han de respondre a la sol·licitud plantejada pel jutge; és habitual que, en els casos de maltractaments amb lesions físiques i/o psíquiques, entre els continguts de l'informe es descriguin les lesions d'una manera detallada i s'informi de la seva localització i del possible mecanisme de producció d'aquestes, i també de l'evolució i les seqüeles previsibles d'aquestes lesions.

És important assenyalar que la seva intervenció es produeix única i exclusivament per ordre judicial i, en els casos de violència masclista, es tracta sempre d'una intervenció urgent. Aquesta valoració es pot demanar i, de fet, tot sovint es demana tant de la dona que ha patit violència com de la persona que ha fet l'agressió.

Per tal d'emetre el seu informe el metge forense, a més de reconèixer mèdicament la víctima, pot accedir a diferent informació que es troba a les actuacions judicials com ara les dades de l'atestat, els informes mèdics aportats per la víctima i tractament que s'hagi dut a terme a l'àmbit assistencial, etc.

Del contingut de l'informe emès pel metge forense pot dependre l'adopció de mesures penals per part de l'autoritat judicial adreçades a la protecció de la víctima.

A banda de la intervenció del metge forense, el jutge pot requerir professionals de l'àmbit social, psicològic i assistencial que coneguin el cas, informes pericials que es tindran en compte en el procediment judicial.

09.

Recursos del municipi

CENTRE D'INFORMACIÓ I RECURSOS PER A DONES (CIRD)

Pl. Montserrat Roig, 1
T 93 466 14 11

SERVEIS SOCIALS

Oficina d'Atenció a les Famílies (ODAF)
Districte 1 (Centre i Can Mariner) i 2 (Llatí)
Rambla Fondo, 13
T 93 392 40 46

Oficina d'Atenció a les Famílies (ODAF)
Districte 3 (Singularlín)
Av. Catalunya, 41
T 93 391 71 10 / 93 391 72 61

Oficina d'Atenció a les Famílies (ODAF)
Districte 4 (Riu Sid i Riu Nord)
Passeig d'en Llorenç Serra, 50, local 3
T 93 462 40 88

Oficina d'Atenció a les Famílies (ODAF)
Districte 5 (Raval)
Av. Generalitat
T 93 462 40 68

Oficina d'Atenció a les Famílies (ODAF)
Districte 6 (Fondo)
c. Bruc, 21
T 93 462 40 85

CIAPE (Centre d'Informació i recursos per a població estrangera)
c. Pirineus
T 93 466 39 40

SERVEIS SANITARIS

FUNDACIÓ HOSPITAL
DE L'ESPERIT SANT
Av. Mossèn Pons i Rabadà, s/n
T 93 386 02 02
T 93 386 96 48

HOSPITAL GERMANSTRIAS I PUJOL
Ctra. de Canyet, s/n 08916 Badalona
T 93 465 12 00 (general)
Unitat 93 497 89 83 / 93 497 89 94

CAP Barri Llatí
c. Perú, 60-62
T 93 468 51 90

CAP Doctor Vilaseca (Can Mariner)
c. Sant Carles, 79
T 93 466 64 53

CAP Fondo
c. Mossèn Jacint Verdaguer, 118
T 93 468 15 64

CAP Santa Coloma de Gramenet
c. Major, 49-53
T 93 466 36 60

CAP Santa Rosa

c. d'Elcano, s/n

T 93 466 57 30

CAP Singuerlín

c. Santiago Rusiñol, 64

T 93 468 58 00

Centre d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva (CASSIR)

c. Irlanda, 79

T 93 468 59 40

Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ)

c. Àngel Guimerà, 6-8

T 93 468 30 33

Centre de Salut Mental Adults Martí i Julià (CSMA)

c. Lluís Companys, 8

T 93 466 57 00

Centre Assistencial Doctor Emili Mira i López (Torribera)

c. de Prat de la Riba

T 93 462 89 00

SERVEIS EXTERNS AL MUNICIPI

Centre d'Intervenció Especialitzada Generalitat de Catalunya

c. Pou de Sant Pere, 8

08980 Sant Feliu de Llobregat

T 93 685 99 34

10.

Annexos

10.1 Professionals que han participat en l'elaboració del Protocol

Direcció

Núria Fustier	Directora de Serveis Personals, Benestar i Famílies
Núria Rodríguez	Coordinadora de Solidaritat, Cooperació i Polítiques d'Igualtat
Gemma Bellvehí	Cap del Departament de Polítiques d'Igualtat
Raquel Renes	Centre d'Informació i Recursos per a Dones

Assessorament

Consuelo Barea	Metgessa psicoterapeuta experta en violència
Mercè Martín	Oficina de Promoció de Polítiques d'Igualtat - Diputació de Barcelona
Gemma Sahun	Dones juristes

Participants en la redacció del document

Elena Casanova	Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD)
Elisabet Moreno	Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD)
Olga Torres	Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD)
Juan Muñoz	Polícia local
Josep M. Massip	Mossos d'Esquadra
Josep Marimon	Mossos d'Esquadra
Montse Martínez	Mossos d'Esquadra
Lucia Galindo	Mossos d'Esquadra
Sonia Bellavista	Hospital Esperit Sant
Carme Carmona	Hospital Esperit Sant
Juan Sobrino	Hospital Esperit Sant
Teresa Pellicer	Hospital Esperit Sant
Montserrat Bret	Hospital Germans Trias i Pujol
Carme Grancelli	Servei d'Atenció a la Infància i les Famílies (Serveis Socials Bàsics)
M. José Bolívar	Servei d'Atenció a la Infància i les Famílies (Serveis Socials Bàsics)
Sonia Pous	Servei d'Atenció a la Infància i les Famílies (Serveis Socials Bàsics)
Remei Riera	Jutjat Santa Coloma de Gramenet. Metgessa forense
Sergi de Diego	Centre de Salut Mental Infanto Juvenil (CSMIJ)
Eulàlia Sayrach	Centre de Salut Mental Infanto Juvenil (CSMIJ)
Montse Ibarra	Centre Salut Mental Adults (CSMA)

Participants en la redacció del document

Joan Ramon Fortuny	Centre Dr. Emili Mira
Víctor Frías	Centre Dr. Emili Mira
Lola Martínez	Centre d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva (CASSIR)
Margarita Sentís	Centre d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva (CASSIR)
Pilar Blasco	Centre d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva (CASSIR)
Empar Domínguez	Centre d'Atenció Primària Singuerlín (CAP)
Merche López	Desenvolupament Econòmic Local. Grameimpuls
Ascensión Calderón	Desenvolupament Econòmic Local. Grameimpuls
Martí Miralles	Xarxa de Transmissió de Valors i Missatges Positius

10.2 Bibliografia

Alberdi, I; Rojas, L. (2005).

Violència: tolerancia cero. Programa de prevención de l'obra social de "la Caixa"

Barcelona: Fundació "la Caixa".

Barea, C. (2004).

Manual para mujeres maltratadas (que quieren dejar de serlo). Detectar y prevenir la violencia de género.

Barcelona: Ambar.

Barudy, J. (1998).

El dolor invisible de la infancia. Una visión ecosistémica del maltrato infantil.

Barcelona: Paidós.

Cantera, L. (1999).

Te pego porque te quiero. La violencia en la pareja.

Barcelona: UAB.

Cantera, I. (2005).

La violència a casa.

Barcelona: Fundació Caixa Sabadell

Diputació de Barcelona (2000).

Vincula't. Materials per treballar amb dones maltractades.

Barcelona.

Echeburúa, E y Corral, P (2002).

Manual de violencia familiar.

Madrid: Siglo XXI Editores.

Echeburúa, E.; Amor, P.J.; Fernández-Montalvo, J. (2007).

Vivir sin violencia.

Madrid: Pirámide.

EMAKUNDE (2006).

La atención a mujeres víctimas de maltrato doméstico y agresiones sexuales.

Instituto Vasco de la Mujer y Asociación de Municipios Vascos (EUDL).

EMAKUNDE (2007).

Evaluación de los servicios Sociales en materia de Maltrato Doméstico a las Mujeres.

Instituto Vasco de la Mujer

Ferrerira, G. (1992).

Hombres violentos, mujeres maltratadas: aportes a la investigación y tratamiento de un problema social.

Buenos Aires: Editorial Sudamérica.

Generalitat de Catalunya. Conselleria d'Interior (2010).

Enquesta de Violència Masclista de Catalunya.

Barcelona: Conselleria d'Interior.

Generalitat de Catalunya. Departament de Salut (2009).

Protocol per a l'abordatge de la Violència Masclista en l'àmbit de la salut a Catalunya.

Document marc.

Gil Ambrona, A. (2008).

Historia de la violencia contra las mujeres.

Madrid: Cátedra.

Gracia, E. (2002).

Las víctimas invisibles de la violencia familiar. El extraño iceberg de la violencia doméstica.

Barcelona: Ediciones Paidós Ibérica.

Goodrich, J.T.; Rampage, C.; Ellman, B.; Halstead, K. (1989).

Terapia familiar feminista.

Buenos Aires: Paidós.

Herman, J. (2004).

Trauma y recuperación, como superar las consecuencias de la violencia.

Madrid: Espasa Calpe.

López, S.; Andrés, A. (2007).

Adaptació de la S.A.R.A. Avaluació del risc de violència de parella. Àmbit social i criminològic.

Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya.

Lorente, M. (2001).

Agresión a la mujer: realidades y mitos. Mi marido me pega lo normal.

Barcelona: Ares y Mares.

Lorente, M. (2004).

El rompecabezas: Anatomía del maltratador.

Barcelona: Ares y Mares.

Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales (2007).
Sistema de Indicadores y Variables sobre Violencia de género sobre el que construir la base de datos del Observatorio Estatal de violencia sobre la mujer. (2007).
Observatorio estatal de Violencia sobre la Mujer.

Molas, D. (2007).
Violencia deliberada. Las raíces de la violencia patriarcal.
Barcelona: Icaria.

ONU (2006).
Estudio a fondo sobre todas las formas de violencia contra la mujer.
Asamblea General. Nueva York: Organización de Naciones Unidas.

VVAA (2008).
Guía de Atención a la violencia intrafamiliar y de género.
Hospital Clínic de Barcelona.

Walker, L. (1984).
The battered woman syndrome.
Nova York, Springer.

10.2.1 Legislació

Ley orgánica 17/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal.
Ley orgánica 9/1998, de 15 de julio, de Código de Familia.
Ley orgánica 4/2000, de 11 de enero, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social.
Ley orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de medidas de protección integral contra la violencia de género.
Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista.

10.2.2 Web grafia

www.msssi.gob.es
www.gencat.cat/icdona/
www.diba.es/dones
<http://www.observatorioviolencia.org/>
<http://www.nodo50.org/mujeresred/>
<http://www.fmujeresprogresistas.org/es/>

10.3 Glossari

CAP Centre d' Atenció Primària en salut

CAS Centre d' Atenció i Seguiment a les Drogodependències

CASSIR Centre d' Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva

CIAPÉ Centre d'Informació i Atenció a Població Estrangera

CIRD Centre d'Informació i Recursos per a Dones

CP Codi Penal

CSMA Centre de Salut Mental d' Adults

CSMIJ Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil

EBAS Equip Bàsic d'Atenció Social

GI Grameimpuls

IPREM Indicador Público de Renta de Efectos Múltiples

LEC Llei d'enjudiciament civil

LCrim Llei d'enjudiciament criminal

LOPJ Llei orgànica del poder judicial

MMEE Mossos d'Esquadra

OAV Oficina d'Atenció a la Víctima (MMEE)

ODVA Oficina d'Atenció a la Dependència i Vulnerabilitat en Adults – Serveis Socials Bàsics

ODAF Oficina d'Atenció a les Famílies – Serveis Socials Bàsics

PL Policia local

SEAIA Servei Especialitzat d'Atenció a la Infància i la Dependència

SOJ Servei d'Orientació Jurídica

XARID Xarxa d'Atenció i Recuperació Integració per a Dones

10.4 Fitxa de derivació

Formulari de derivació ²⁸	
PROTOCOL PER AL TRACTAMENT INTEGRAL DE LA VIOLÈNCIA VERS LES DONES	
Santa Coloma de Gramenet	
	Data:
Servei: Nom del/la professional:	
DNI/NIE/Passaport/:	País d'origen:
Data de naixement:	Nacionalitat:
	Necessita traducció: SÍ / NO
TIPUS DE VIOLÈNCIA	TE FILLS/FILLES?
• Psicològica • Física • Social/Econòmica • Sexual • Assetjament laboral • Mutilació genital • Matrimoni forçat	• Sí • No
VINCLE AMB L'AGRESSOR	SUPORT FAMILIAR I/O AMISTATS
• Parella • Exparella • Altres familiars • Altres persones	• Sí • No
DEMANDA REALITZADA	DERIVACIONS
• Allotjament d'urgència • Ajut econòmic • Atenció social • Atenció psicològica • Orientació jurídica • Inserció laboral • Intervenció fills/es	• Policia local (PL) • Mossos d'Esquadra (MMEE) • Fundació Hospital Esperit Sant (HES) • Hospital Germans Trias i Pujol(HGTP) • Oficina d'Atenció a Famílies (ODAF) • Dept. d'Atenció a la Dependència i la Vulnerabilitat

²⁸ Aquest document pot contenir dades personals que afectin la intimitat de les persones i, per tant, només el destinatari està autoritzat a fer-ne ús. La Llei Orgànica 15/1999 preveu sancions penals en cas d'utilització no autoritzada de les dades de caràcter personal

DEMANDA REALITZADA	DERIVACIONS
	• Servei Especialitzat d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (EAIA) • Centre d'Atenció Primària (CAP) • Centre de Salut Mental Adults (CSMA) • Centre de Salut Mental Infanto Juvenil (CSMIJ) • Centre d'Atenció Sexual i Reproductiva (CASSIR) • Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD) • Grameimpuls • Jutjat
OBSERVACIONS	

10.5 Protocols de l'àmbit sanitari

MODEL D'OFICI DE ENVIAT AL JUTJAT

Sr/Sra. metge/ssa
col·legiat/da a amb el número
amb exercici professional a /centre i lloc de treball)

CERTIFICO que avui, a les hores, he atès al (consultori,
centre de salut, hospital, denominació del centre i lloc de treball, localitat, carrer)

nom de la persona ; de anys d'edat
amb domicili a (carrer i número) CP:

Localitat, Província.....

Telèfon i annexo a aquest document l'informe mèdic.

Signatura i data

Provincia:

Indicar-hi: lloc de l'agressió, data i hora, si hi havia testimonis, si ho ha denunciat o no, o si hi havia denúncies prèvies, si explica agressions sexuals, etc. També cal indicar-hi si hi ha antecedents psiquiàtrics, ginecològics, toxicològics.

DADES ASSISTENCIALS (les que objectiva el/la facultatiu)

Descripció de les lesions²⁹:

.....

.....

.....

.....

Exploració física:

.....

.....

.....

.....

Estat emocional actual

.....

.....

.....

.....

EXPLORACIONS COMPLEMENTÀRIES (anàlisis de tòxics)

.....

.....

.....

.....

29 Tipus de lesions (contusions superficials, profundes, complexes, vessaments, erosions, mossegades, ferides simples, profundes, contuses, per armes de foc o arma blanca, cremades, fractures, lesions genitals-anals,...); localització anatòmica, forma (instrument-objecte...); disposició (diagonal, longitudinal...), longitud relativa, aspecte, color (segons la data), si està cicatritzada, si sagna, etc: En cas de que sigui possible, indicar el mecanisme d'agressió.

DIAGNOSI:

.....

.....

.....

TRACTAMENT:

.....

.....

.....

REVISIÓ I SEGUIMENT:

.....

.....

.....

DERIVACIONS

- Centre Atenció Primària (CAP)
- Centre Salut Mental Adults (CSMA)
- Centre d'Atenció i Seguiment a les Drogodependències (CAS)
- Oficina d'Atenció a Famílies (ODAF)
- Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD)

Comunicat judicial: SÍ / NO

Trucada medicina forense: SÍ / NO

DADES FACULTATIVES

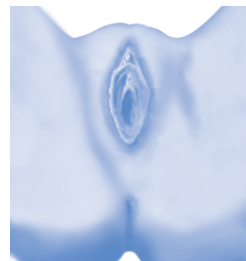
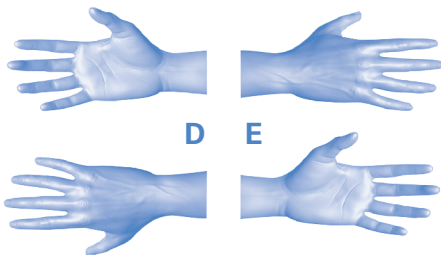
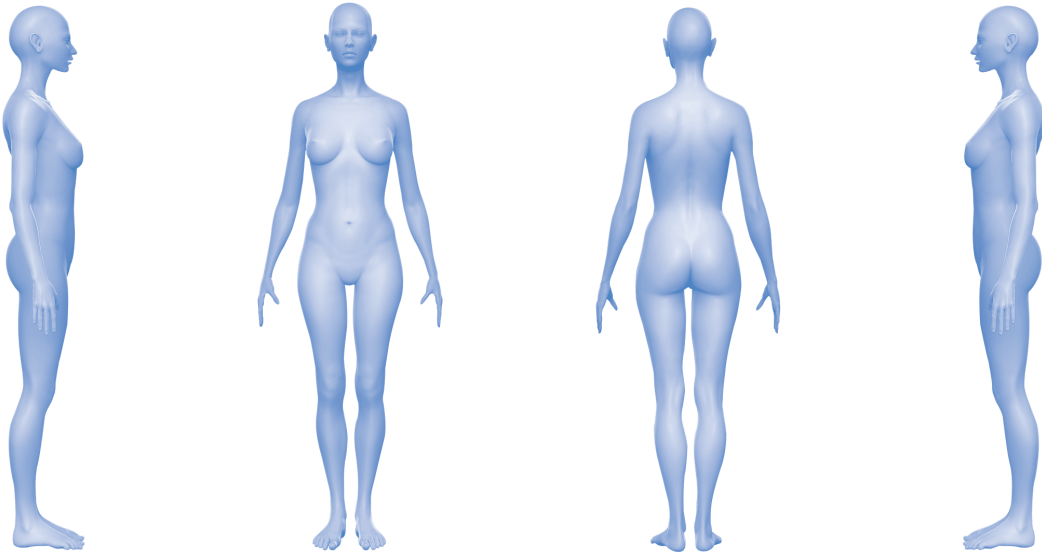
Nom i Cognoms:

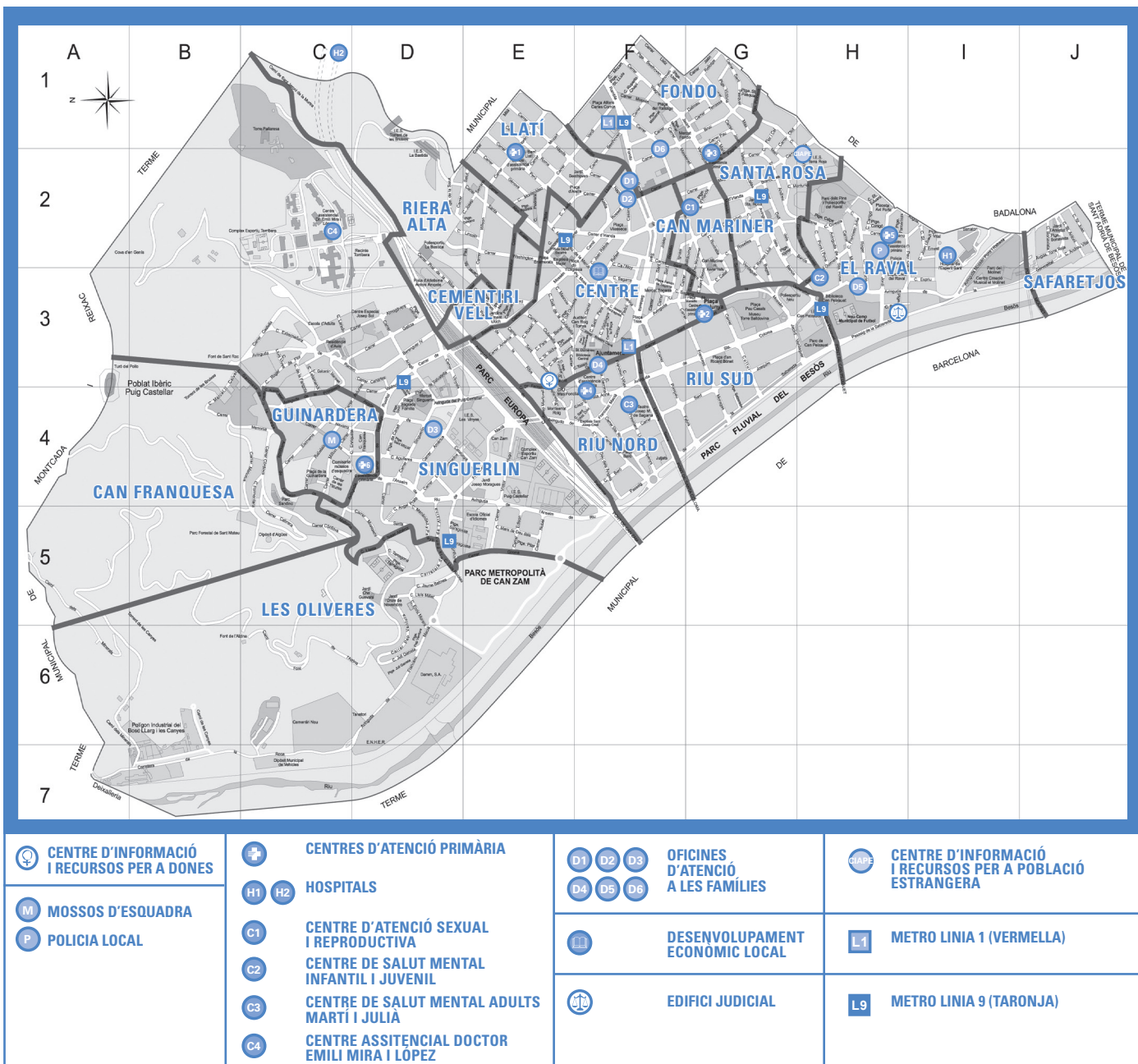
Número de col·legi professional:

Signatura:

ESQUEMA CORPORAL

Ajuntament
de Santa Coloma
de Gramenet